

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

01. 27. 767

RAP DER JEUGD.

Ofte

**Nette manier / om het zo Jonge of Oude
Personen op goede fondamenten te leeren
Lezen ende Schrijven.**

*Haar Beneficent sey hoort onderrigt om de Penne
wel te snyden / te houden en te voeren.*

**Vercierd met Gebeden, Dankzeggingen, en
Christelyke Spreuken.**

*Hier agter is by gevoegt de maniere van alderhande
Couleuren van Inkt te maken, &c.*

**Dooz CAREL DE GELLIERS, Schoolmeester
der Stad Leeuwarden.**

**Vermeerdert met de Namen der Steden en Dorpen
van Vriesland, als mede die van de Stad
Groningen ende Ommelanden.**

**Mede zijn hier by geboegt de Namen der Boeken
des Ouden ende Nieuwen Testaments / ende
eenige Geslagt-registers uit dezelve.**

*Op 't nieuws na gezien en van vele Misstel-
lingen verbeterd.*

Te A M S T E R D A M;

**By de Erven de Wed. J. RATELBAND, en J. BOUWER,
op de Rooze Gragt, Zuyd-zyde, in de
Bybel-Drukkerye. 1783.**

L E Z E R.

Beminde Lezer / daar is niets profijtelijker / dan dat een kind in zyn Jongbloeyende Jeugd / hem oeffene in het A, B, C. en in deffelfs fondamenten om dieſe te netter in 't Lezen te worden: Zoo is 'er ook niets gemakkelijker voor een Schoolmeester / (om eere te behalen) als de Jeugd te leeren Lezen met een goed fundament / het welk hem naderhand by blyven mag / ende niet mogen genaamd worden *Asini ad Tibiam*, dat is: groote Babokken / ende vergeleken moogen worden by Papieten Puffen / die met een klepne Wind konnen om waaijen; want een Puff / dat geen goed fundament heeft / kan ligtelyk in den grond vallen. Zo is 't mede met de kinderen / als zy de fondamenten niet wel en konnen / is 't onmogelyk / dat zy eenig begrip konnen hebben om wel te lezen; de onderbinding leerd my dagelyks / dat 'er Schoollieren tot mynment beſteed worden / die (zo zy meenen) wel Lezen konnen; maar beter van bukten als binnen 't Boek: want zy konnen wel Jan voor Pieſter naemen: nogtans haar onderſoekende / weten zy niet wat een Syllabe is / ik laat ſtaan hoeze zouden lezen met Syllabens / 'twelk zy kennen moeté / ende zeer nut is om dieſe te nettet of zekerder / zonder eenige Woorden ober te ſtaan / te lezen: want daar door kan een geheelen zin bedorven worden. Verhalven beminde Lezer / hebbe ik de Penne by der hand genomen: ende alle neerſtighepd aangewend

om dit mijn Boekje: 't welk ik noeme Trap der Jeugd &c in Druk te laten uyt gaan: waar in ik betoog / hoe en op wat maniere een Jong / ofte Oud Persoon / die Lezen nog Schryben kan / moet onderwezen worden / en van Trap tot Trap moet leeren op gaan: hier mede mene ik haar niet te leeren eenige andere Trappen /-voor en al eer zy den eersten Trap die ik noeme A, B, C volmaaktelyk (niet van buyten maar van binnen 't Boek) konnen op zeggen / onderschepden ofte onderkennende d'cene Letter van d'ander: ende daar na'tor derrechten in den tweeden Trap der Syllaben; dat is / tot verbattinge van een / twee / ofte meer Letteren / door een enkelde Zelfs klinker ofte Vocale / welk zijn Vjff in 't Getal / namelyk a e i o u, ofte door een dubbelde klinker of Consonant / als volgt: b c d e f g h j k l m n p q r s t v w x y z. Also ik hier na byzeder aantwpen zal.

Wangaande den Trap der Woorden / Triphthongen Triphthongen ende andere resteerende / agt ik onnodig alhier uyt te drukken / gemerkt een peder deselke in dit Boekjen / zonder Bil / of Kaars in den Dag zien en lezen kan / niet twyffelende / ofte dit mijn Boekjen / zal alle Liefhebbers der Spel en Schryfkonst aangenaam wezen: wenshende voor mijn moepte en arbeyd geen groater vergeldinge / dan dat 't zelven in alle Schoolen / tot groot wysyt der Jeugd / mogte in-gebaerd worden. Ende zo ik merken kan / dat het H. L. aangenaam is / zal ik H. L. op een ander tyd beter holdoeninge doen: Non fuyt in solo Roma Paraeta Die, dat is: Rommen en is niet Gehout op eenen Dag.

Vaard wel

EER-

Van de rechte Eijenschappen

der Letteren / of A, B, C.

* * * * * **Ungaande de eerste Trap / dien ik noem**
 * * * * * **A, B, C zo zult op weten / en hier**
 * * * * * **A** * * * * * **upt iceren / dat de Letteren van onze**
 * * * * * **A, B, C bestaan in Zes-en-twintig**
 * * * * * **Letteren, als: a b c d e f g h i j k l**
m n o p q r s t u v w x y z. Door melk A,
B, C. alles word gescreven en upt gebruikt / wat
eenig mensch in zjn gedagten kan begypen / want
indien men de Letteren van het A, B, C. niet en kan /
is 't onmogelyk zening. Wordt te konnen lezen ofte
verstaan; daarom moet die geene die lesen wilt lee-
ren / hem voor eerst wel neersig oeffenen / om alle
de Letteren van 't A, B, C. zo wel Groote als
Kleene / te leeren kennen en onderschepden.

Zal hier mede dat een beginsel gaan maaken van
het A, B, C. die men de Discipulen op de navolgende
berschepden manieren sal doen op zeggen; haat de
Letteren leerende / eerst recht upt / volgens de oude
maniere / ende als dan van agter: daar na de Regels
gedeeld in vier Letteren / drie en twee op de voorige
manieren / van boven tot onder / ende wederom van
onder tot boven / op dat zij des te beeter de Letteren
onderschepden konnen / ende zulkis doende / heel zt-
ker in de Letteren / waer inne het Spillen of Boek-
staben gelegen is wogen wezen: want het kan ge-
schieden / dat men niet een Letter upt een Woord te
laten / 't selve kwalpt / ja oenzins Boek-staben
of ter degen Spillen kan.

A b c d e f g h i j
k l m n o p q r s t
u v w x y z,

A B C D E F G H I J K L M N
O P Q R S T U V W X Y Z.

A a b c d e f g h i j k l m
n o p q r s t u v w x y z.

A a b c d e f g h i j k l m n o p q r s
t u v w x y z.

Romeinsche A, B, C.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q
R S T U V W X Y Z.

A a b c d e f g h i j k l m n
o p q r s t u v w x y z.

Italiaansche A, B, C.

A B C D E F G H I J K L M N O
P Q R S T U V W X Y Z.

A a b c d e f g h i j k l m n o p q r
s t u v w x y z.

Geschreven A, B, C.

A B C D E F G H I J K L M N
O P Q R S T U V W X Y Z.

A a b c d e f g h i j k l m n o p q r
s t u v w x y z.

Dee

Vocalen of Zelfs-klinders.

Het A / B / C. werd afgebeeld in Letteren / die men Vocalen heet / dat zijn Vois-makers / ofte Zelfs-klinders en zijn deze Vijf (a e i o u.)

Men zoude de (p) of ypsilon , indien men hem kort uptspreekt en op zijn zels noemt (p) voor een Vocale kunnen gebruiken / dog bind eenige tegenwerping / daarom late peder zijn byzheid.

Wanneer nu deze vijf Vocalen getekend worden met een Tittelken of dwars-streepje / zo betekend het zo veel als een m / ofte n / dog moet niet gedaan worden / als by de hoogste noodzaaklykheyt als hier nader te zien is.

Abzeta- turen.	}	maakt	}	of	}			
						a	am	an
						ē	em	en
						i	im	in
						ō	om	on
ū	um	un						

De Vocalen met twee stippen getekend / betekend / dat met die Vocalen waar op de stippen staan / weder een Nieuwe Spillabe moet begonnen worden: 't welk men ziet in Woorden daar twee / drie of meer Vocalen agter malikander volgen ; en die egter niet in die Spilabe uyt gesproken mogen worden.

Als	}	Beziē	}	Leest	}	Bezi-en.
		Geēgerd				Ge-ergert.
		Geēerd				Ge-eerd.
		Oost Indiēn				Oost-Indi-en.

Consonanten / of Mede-luiders.

De volgende Letteren worden geheten Consonanten / of Mede-luiders / om dat zy van hen zelve geen geluid-konnen maken : maar hebben hun geluid van de Vocalen : Deze zijn /

b c d f g h j k l m n p q r s t v w x z.

De [i] of lange (i) / welke ik [je] noem /
 ende de [b] [ve] welke van ouds genaamt wierd
 uwe, ende de [w] dubbeld' uu of dubbeld uve,] dog
 t'onrecht / want in onze geheele Nederlandsche Taale
 gebzuptien wy geen Dubbeld' vv / maar wel in de ou-
 de Latynsche Schyften / als tvvs, tvvm; &c.
 Daarom noeme ik die liever [we] gelyk de Hoog-
 duptschen / en stelle hem mede onder de Consonanten /
 alzo 't ook Consonanten zyn / want zy geen geluyd
 van haar zelfs en hebben / als hier te zien is.

Deropl in de Nederduptsche en geschrevene
 Druk-letteren niet meer als een (i) in de Capitalen;
 gebonden werd zijnde deze (i) in de Nederdupts-
 sche / en deze (j) in de geschreven Capitalen ;
 daarom moet men eventwel agt geben om dezelve als
 een (lange i) of (je) te Boekstaben / als hy voor
 een Vocaal staat / en als een (i) wanneer hy voor
 een Consonant gebonden of gesteld word / als blyht ;

Aght / jent / jigt / jok / julps. Inht

Dagt / begt / bigt / bol / bulps.

Wat / wet / wit / wol / wulps.

Liquiten / of half-luiders.

Mit de boozn. Consonanten worden upt-geno-
 men vyf Letteren / die men Liquiten / of half-
 luidende Letters noemt / ende dat / om dat zy
 wat zoeter als de andere Consonanten ofte Mes-
 de-luiders uit gesproken worden / ende zyn deze :

l m n r s.

De Diphthongen die van twee / en de Triphthongen
 die van drie Vocalen of Zelfs-winkers gemaakt
 worden zyn deze : aa / ee / ii / oo / uu / ai / ie / oi / eu /
 au / oe / ou / ep / op / up / aai / aap / ceu / oei / oep / ieu /
 en zullen nader in de Derde en Vierde Cap / met
 verscheyden Exempelen worden aangewezen.

T W E-

T W E D E T R A P

Van de Syllaben.

Wat aangaat de tweede Trap / zo moet gy ook leeren / (konnende alle de Letteren van het A, B, C. heel wel) hoe en op wat manier men een / twee / drie / of meer Letteren by een voegende / een Syllabe kan maken / om daar na een geheel woord te kunnen uit spreken. Hierom tot oeffeningen heb ik een deel der voornaamste Syllaben alhier gesteld ; want met deze / meest alle Woorden moeten gespeeld worden.

Ab eb ib ob ub
 Ac ec ic oc uc
 Ad ed id od ud
 Af ef if of uf
 Ag eg ig og ug
 Ach ech ich och uch
 Ak ek ik ok uk
 Al el il ol ul
 Am em im om um
 An en in on un
 And end ind ond und
 Ap ep ip op up
 Ar er ir or ur
 As es is os us
 At et it ot ut
 Ax ex ix ox ux
 Ba be bi bo bu
 Bla ble bli blo blu
 Bra bre bri bro bru
 Ca ce ci co cu
 Cla cle cli clo clu

Cra cre eri cro cru
 Da de di do du
 Dra dre dri dro dru
 Dwa dwe dwi dwo dwu
 Fa fe fi fo fu
 Fla fle fli flo flu
 Fra fre fri fro fru
 Ga ge gi go gu
 Gla gle gli glo glu
 Gra Gre gri gro grū
 Ha he hi ho hu
 Ja je ji jo ju
 Ka ke ki ko ku
 La le li lo lu
 Ma me mi mo mu
 Na ne ni no nu
 Pa pe pi po pu
 Pla ple pli plo plu
 Pra pre pri pro pru
 Qua que qui qud quu
 Ra re ri ro ru

Sa se si so su
 Scha sehe schi scho schu
 Schza schze schzi schzo
 schzu
 Sla sle sli slo slu
 Sma sme smi smo smu
 Spa Spe spi spo spu
 Ca te ti to tu

Da de di do du
 Bla ble bli blo blu
 Bza bze bzi bzo bzu
 Wa we wi wo wu
 Wza wze wzi wzo wzu
 Za ze zi zo zu
 Zwa zwa zwa zwa zwa

Om nu aan te wijzen wat een Syllabe is / ende
 hoe alle woorden met de voorgaande Syllaben
 moeten beginnen ofte eindigen ; zo heb ik hier
 het Gebed onzes Heeren met Syllaben afgedeeld /
 op dat gy dies te beter de Syllaben zoud leeren
 kennen / en naderhand met volle woorden lezen /
 ende die met dezelve wel te samen brengen.

Het Va-der On-ze.

On-ze / Va-der / die / in / de / He-me-len / [zijt /
 A-men / Naam / wo-z-de / ge-hep-licht. A-w /
 Ko-nink-rij-ke / ko-me. A-men / Wil-le / ge-
 schie-de / ge-lijk / in / den / He-mel / [al zo /]
 ook / op / der / Aar-den. On-s / da-ge-lijks /
 Brood / geest / on-s / he-den. En-de / ver-geeft /
 on-s / on-ze / Schul-den / ge-lijk / ook / wy / ver-
 ge-ben / on-ze / Schul-de-na-ren. En-de / en /
 leid / on-s / niet / in / ver-zoe-kin-gen / maar /
 ver-loft / on-s / van / den / Wo-zen. Want / A-w /
 is / het / Ko-nink-rij-ke / en-de / de / Kragt / en-
 de / de / Heer-lijk-heid / in / der / Eeu-wig-heid /
 A-men.

DER-

D E R D E T R A P.

Van 't Verschil der Woorden / die met een enkele / ofte met een dubbelde Vocale geschreven worden.

Met mynen derden Trap zal ik u aantwijzen het verschil in de klank en de sonatie van een Vocaal / ofte twee / in een kleyn getal van Woorden hier by een geboegt / om des te beter 't ver-
volg te kunnen begrijpen / ende te netter de nabol-
gende Woorden ofte Namen ; vervolgens haer
Syllaben te mogen lezen / in maniere als volgt.

a Enkel.	aa Dubbel.	i Enkel.	ii Dubbel.
Al	Aal	Bil	Bijl
Bal	Baal	Bis	Bijt
Dal	Daal	Dik	Dijk
Mal	Maal	Kil	Kijl
Tal	Taal	Lit	Lijt
Val	Vaal	Min	Mijn
Wal	Waal	Win	Wijn
Zal	Zaal	Zin	Zijn
e Enkel.	ee Dubbel.	o Enkel.	oo Dubbel.
Beh	Beek	Bot	Boot
Bet	Beet	Kot	Koot
Het	Heet	Lot	Loot
Let	Leet	Dot	Doot
Met	Meet	Hot	Hoot
Het	Heet	Kot	Koot
Den	Deen	u Enkel.	uu Dubbel.
En	Een	Bur	Buur
Hen	Heen	Hr	Hur
Del	Deel		

Dus ziet op wat eengroot onderscheyd dat 'er is / zo in de Spelling als in de zintusschen een Woord dat met een enkele of dubbelde Vocale geschreven word / daar men wel op diend te letten. Volgt

DER.

Volgt nu 't verschil dat 'er is / 30 in de 3in als
 Spelling / tusschen de Woorden die met een enkel-
 de Vocaal of een Diphthonge werd geschreven / als
 blijkt in de volgende Woorden :

a	ai	o	oi
Bat	Bait	Blog	Blois
Mat	Mait	Kog	Kois
e	eu	Kog	Kois
Bel	Beul	Strot	Stroit
Den	Deun	Dog	Dois
Nel	Neul	u	uy
i	ie	Bug	Bups
Bil	Biel	Hug	Hups
Bik	Biek	Hut	Hupt
Dig	Dieg	Kug	Kups
Fris	Frieg	Tut	Tupt
Pik	Piek	Tug	Tups
Rik	Riek	Mug	Mups
Ein	Eien	Hut	Hupt
Dig	Dieg	Rut	Rupt
Wil	Wiel	Sug	Sups
Zil	Ziel	Stut	Supt
Zit	Ziet	Ht	Ht.

Nu zult gp verder zien 't verschil tusschen de
 Woorden die men schrijft met ten enkelede of dub-
 belde Consonant.

d Enkel.	dd. Dubbel.	g. Enkel.	gg. Dubbel.
Aden	Adde	Dagen	Daggen
Boden	Bodden	Dogen	Doggen
Paden	Padden	Wegen	Weggen
Heden	Hedden	Zegen	Zeggen
			l. Enkel.

I. Enkel.	II. Dubbel.	m. Enkel.	mm. Dubbel.
Balen	Ballen	Bremen	Bremmen :
Belen	Bellen	Komen	Kommen
Bwelen	Bwellen	Kramen	Krammen
Bolen	Bollen	Stramen	Strammen
Bolen	Bollen		
Balen	Ballen	n. Enkel.	nn. Dubbel.
Spelen	Spellen		
Stelen	Stellen	Banen	Bannen
Schelen	Schellen	Manen	Mannen
Scholen	Schollen	Manen	Mannen
Telen	Tellen	Bonen	Bonnen
Belen	Bellen	Conen	Connen
Bwelen	Bwellen	Zonen	Zonnen.

V I E R D E T R A P.

Van de Diphthongen en Triphthongen met haat epgenschap.

Diphthongen is een samenboeginge van twee Vocalen / dewelke nochtans maar een Syllabe maakt : in gelijker voegen zijn de Triphthongen van drie Vocalen te zamen geboegt ; die men alle wel behoorden te leeren kennen / om elke Vocaal te kunnen onderscheyden en wel te leeren uit spreken ; a zo 't een gzaote berandering in de zin maakt. En zijn dezen :

	aa		au	
Hard	Daad	Haag	Blau	Klau
Baard	Bzaat	Haas	Dau	Lau
Baars	Gaat	Haal	Klau	Hau
Baat	Haat	Haard	Gau	Paal
Baad	Baait	Kwaad	Hau	Snau

eu

ou	ie	oe	ou	ey
Beurg	Bies	Boel	Boutw	Bept
Beugt	Blies	Boet	Boutw	Fept
Fleur	Dief	Bzoekt	Boutw	Hept
Geur	Dien	Bzoer	Houtw	Mept
Heur	Griet	Boer	Joutw	Brept
Heusch	Hier	Boet	Moutw	Plepn
Jeugd	Klier	Floers	Houtw	up
Heur	Kies	Gloet	Schoutw	Bzupd
Neug	Lier	Gzoen	Coutw	Dupt
Paul	Mier	Goed	Bzoutw	Gupt
Reuk	Pier	Hoed	op	Bzupn
Reus	Rier	Hoer	Oft	Krupn
Scheur	Stier	Kloek	Roft	Gzupd
Steur	Wier	Kloet	Roft	Krupd

Hier volgen nu eenige Uitspraken of zamenvoeginge van
dize Vocalen.

aaï of	aaï	oep of	oei
Baap	Baaijen	Boep	Boeijen
Braap	Braaijen	Bloep	Bloeijen
Kraap	Kraaijen	Bzoep	Bzoeijen
Laap	Laaijen	Moep	Moeijen
Waap	Waijen	Roep	Roeijen
eeu		ieu	
Beuw	Beuwen	Bieuw	Bieuwen
Teuw	Teeuwen	Bieuw	Bieuwen
Meuw	Meuwen	Bieuw	Bieuwen
Sneuw	Sneuwen	Bzieuw	Bzieuwen
Spreeuw	Spreeuwen		

Daar zou nog heel te zeggen vallen van de (i) (y) en (ii) of (ß/) also dezelve op zjn plaats gedrukt van groote nuttighede zjn / om al-
toeg de klank van de Letter in de Spelling te observeren / want waar-
lyk / de (i) een (i) is / en blijft / en niet te pas komt in eindende
Woorden of Syllaben / daarom liever de (y) gedruken wil / ende de
(i) met de lange i) of (ie) wanneer in de voorspellende Syllabe een
Vocaal daar op volgt. Ende de dubbelde (ß) stel ik in 't midden van
een Woord of dat wat scherper in der Spelling voeg komt.

V Y F D E T R A P.

Leerende 't verschil / zo in de
zin als uitspraak / tusschen b en p / d en t /
ende f en v / insgelyks d'eigenschap van
de c / ch / yh / th / tie / ende æ en œ.

In 't Lezen ende Schryben moet men ook we
letten op de woorden die met een (b) ofte met
een (p) geschreven worden / want tusschen een
(Bak) ende een (Pak) is in de zin ende ook in 't
Schryben groot onderscheid / als in de Woorden
hier onder gesteld / te zien is.

B	P	D	T
Bak	Pak	Dal	Tal
Bac	Pac	Dykt	Trekt
Beer	Peer	Doozn	Toorn
Best	Pest	Dupn	Tupn
Breek	Preek	F	D
Bijl	Pijl	Fel	Del
Bier	Pier	Fol	Dol
Booxt	Pooxt		

't Verschil van de uitspraak tusschen de (f) ende de (b) is groot; gelyk de onderskaande Woorden aanwijzen / ende word in Drees-
land door 't woede gewoonte zeer verwardt in de spelling; want zeg-
gende (Fader / Fruyt) in plaats van (Vader / Vruyt) Daarom heb-
ik nodig gevonden hier onder eenige Woorden hooft te stellen / die met
een (b) ende niet met een (f) moeten geschreven worden; ende een
soh daer na gesteld.

Leest en spreekt dan deze Woord- den zoetjes opt na de (v) als:	B	Maar leesze niet scherp als een (F) gelyk	F
	Vader		Fader
	Dan		Fan
	Dragen		Fragen
	Veel		Feel
	Vis		Fis
Doegen	Doegen		
Dol	Dol		

en (1) of (b) /
ghet zyn / on al
voeren / want want
komt in einden
phen wil / ende de
ende Sallike een
in 't midden van
q komt.

V Y F.

Op

Op moet weten / dat 'er zomtijden wel eenh
 woorden met andere Letteren worden geschreeven
 als dat dezelve worden uit gesproken / als: ce
 c / ch / ph / th / tie / en æ ende œ.

In de Syllaben daar de (c) vooz

een (e) ofte (i) komt te staan / speld of spreekt
 men de C / gelijk een S / als:

Cicero	} Leest aldus	} Sifero	
Ceremonie			Seremonie
Celinder			Selinder

De (c) vooz a / o / u / l / en r /

spreekt men uit als een (k) : Ook kan men zo-
 danige woorden wel met een (k) schryven /
 mitz het Nederduitsche woorden zijn.

Cato	} k	Kato	Cupper	} k	Kupper
Cabay		Kabay	Cudelsteert		Kudelsteert
Catoen		Katoen	Cupido		Kupido
Coztenaar		Koztenaar	Claas		Klaas
Conink		Konink	Claartje		Klaartje
Cozf		Kozf	Crab		Krab
Coert		Koert	Creeft		Kreeft
Coster		Koster	Cruph		Kruph

(Ch) of Grieksche (Chi) moet

men uit spreken als een (g) en niet als een (k)
 gelijk by vele grovelijk word gedaald /
 als blykt:

Chyflus	} Want zou anders zijn	} Kziflus	
Chystoffel			Kzistoffel
Michiel			Mikiel
Melchizedek			Melkizedek

(Ph)

(Ph) of Griekische (Phi) moet men Lezen
ende uitspreken als een (F.)

Phantastie	}	Fantastie	Philemon	}	Philemon
Pharao		Parao	Philips		Philips
Pharizeen		Farizeen	Phi'losooph		Filosoof
Phoenix		Penix	Prophheet		Profcet

(Th) of Griekische (Theta) Leest als een (t)

Theodorus	}	Leest zegt	}	Teodorus
Theologie				Teologie
Theologant				Teologant
Theophilactus				Teophilactus
Theophrastus				Teophrastus
Thien				Tien
Thisiphon				Tisiphon
Thymatheus	Timotheus			

(tie) komt van 't Latijn / Leest als (cie.)

Cozrectie	}	Cozrectie	Perfectie	}	Perfectie
Excusatie		Excusatie	Pzedikatie		Pzedikatie
Gratie		Gracie	Isberentie		Ieberentie
Penitentie		Penitencia	Subjectie		Subjectie

(Æ of æ en OE of œ) Leest men
als een (e).

Ægypten	}	Leest	}	Ægypten
Præsenteerb				Præsenteerb
Oikonomie				Economie
Pœna				Pœna

B

ZES.

Z E S D E T R A P.

Inhoudende verscheyde Woorden

den van een / twee / drie en vier Syllaben: volgens het A / B / C. heel nodig om alrehande Woorden te Spellen.

Woorden van een Syllaben.

A	B	D	G	J	K
Abe	Bapl	Deen	Gaat	Jagt	Kust
Ach	Byp	Dat	Giam	Jak	Lof
Agt	C	E	Geli	Jaac	M
Aap	Citp	Eed	Geel	Jigt	Maan
Aagt	Coyp	El	Geest	Jint	Maagt
Aem	Col	Eist	Git	Jont	Mag
Ach	Coen	Eeng	Gom		Merl
	Cham	Eerg	Gozt		Melk
B	Chooz	Ep	Groot		Merk
Balk	Clau		Godt	Kat	Mit
Bad		F	Grom	Kan	Mist
Bast	D	Fat	Gzond	Kas	Mot
Blad	Dag	Feer		Kalk	N
Blaau	Dank	Fet	H	Keel	Nam
Brand	Dang	Fet	Hak	Keel	Nat
Bed	Dang	Fils	Hais	Keel	Nap
Bef	Darm	Forn	Ham	Keel	Nek
Berg	Dank	Forn	Harp	Keel	Neef
Bzig	Dog	Fluig	Heh	Keel	Nest
Brief	Del	Fruyt	Heer	Keel	Njd
Bzil	Dienst	Fu	Hort	Keel	Nok
Bal	Diest		Hebt	Keel	Nop
Bosch	Drie	G	Hef	Keel	Nut
Bloot	Dont	Gaau	Hof	Keel	O
Big	Dood	Ga	Hop	Keel	Och
Boom	Dorp	Gank	Hout	Keel	Of
Boyst	Draef	Gat	Hond	Keel	Om
	Droom	Gzaan	Hups	Keel	

Om

Ook
Op
Og
Oud

P
Past
Paar
Pand
Paus
Pijls
Pool
Pomp
Pond
Post
Put
Q
Quak
Queen
Quint
Qua

R
Rap
Rand
Rijn
Rink
Roh
Rust

S
Schaal
Stad
Stani
Seep
Schey
Spel
Steel
Ster
Steert
Stent
Schil
Strupk

Schiet
Schep
Spijs
Spil
Spit
Schoon
Schoen
Son
Sout
Stok
Stoef
Staal
Stupt
Strik
Stom
Stem
T
Tak
Tand
Tap
Traag

Wolf
Worm
Woud
W
Wist
Wij
Z
Zak
Zaad
Zaal
Zalm
Zang
Zand
Zeep
Zeele
Zee
Ziel
Zp
Zijd
Zoom
Zoon.

Woorden van twee Syllaben /

vervolgens het **A** / **B** / **E**.

A
Abel
Akker
Handoen
Hanzigt
W-god
Ambagt
Ambeeld
Amptman
Anker
Arbejd

B
Bader
Bassen
Balffem
Barbier
Baren
Ballen
Bekken
Bedde
Bergen
Bellen

Berfen
Bessen
Bezemi
Bcurse
Beben
Benden
Bidden
Biegten
Bieden
Binnen
Blpelt

Blikzem
Bode
Boge
Boomen
Boter
Bloemen
Bzoeder
Bhoutwer
Bupfen
Bluffchen
Bzuploft
Cajus

C
Cajus
Capeen
Caneel
Cepier
Ceder
Citzen
Coentraad
Convent
Comcet
Custus
Chaldeen
Chephas
D
Danffer
Drujfer
Dzager
Dwalen
Dekker
Delven
Denken
Derben
Dyngen
Dienaar
Diepte
Dierbaat
Dingen
Distel
Dyben
Dzinken
Dagter
Dalen
Donker
Dondet
Doopen

Doopze
Dooznik
Droefhepd
Droomen
Dronhaard
Droppel
Druppe
Dupbel
Dunken
Dukker
Dupbe
E
Edel
Ekel
Emmer
Eere
Ellen
Erven
Eeten
Eben
Ecutwen
Epke
Ezel
F
Fatzoen
Fielten
Flutwijn
Fluweel
Furnugg
Feesien
G
Galge
Gaper
Glazen
Gaaten

Gazen
Gaver
Gebed
Gebzand
Gernzing
Gehcel
Gelaat
Geluk
Genapd
Gezond
Gepte
Gierig
Gieten
Goethepd
Gordel
Gypen

H
Hakken
Haastig
Haane
Halen
Hamer
Hangen
Hamel
Haaze
Haspel
Helpen
Hemden
Hemel
Hammen
Hepde
Hinde
Hoeden
Houden

Honderd
Honger
Hooghepd
Hooglik
Hooen
Hopman

I
Jaarlyk
Jagen
Jager
Janken
Jokken
Jode
Jonker
Juffrouw

K
Kachel
Kakken
Katwijk
Karren
Karel
Kapel
Katrjn
Keerffe
Kelder
Keel
Keuken
Kemel
Kepzer
Kelsjen
Kiezen
Kisten
Kitten

Koeyen

Koefjen
Koetze
Kohje
Koper
Kuffen
Klieren
Knappen
Knauwen
Knippen
Kranken
Kwade
Kwelling
K
Kaghen
Kanden
Kaken
Kebend
Kekker
Keener
Kelijck
Keenen
Kente
Kapel
Keerffen
Keben
Kever
Kighaam
Kigten
Kiegen
Kinnen
Kijntwaat
Koocheyt
Kofijck
Koumaand
Koben

Luttel
Lupperd
Lupaard
L
Maandag
Maajer
Mager
Mamen
Mantel
Meester
Merig
Merken
Merter
Minnen
Milde
Minne
Misdoen
Miffen
Miffslag
Miffchien
Molen
Monnik
Mofert
Munte
Munter
M
Mugel
Maken
Mabel
Meerftig
Menden
Mergeng
Memen
Meuze
Mietig

Nigtfe
Niezen
Nepdig
Nepgen
Noemen
Noden
Nonne
Nooten
Noorden
N
Nnce
Nnkupfch
Nnlangh
Nntdoen
Noge
Nore
Nudhepd
Npen
Nbenig
N
Nagter
Naden
Naaffchen
Napier
Nanne
Nlagen
Nplanten
Nplatteel
Npraaten
Npena
Npenre
Npenffen
Npenntuk
Npeper
Npilaar

Penzen
Pgne
Pypen
Plegten
Poorte
Poortier
Pronken
Preeben
Prukken
Pzuplen
Pzupffen
P
Quakken
Quakel
Quartel
Quartdeel
Quartier
Quartin
Quadzaat

Q
Qaden
Qamen
Qapen
Qegte
Qeden
Qegel
Qeuzel
Qijger
Qibbe
Qijkdom
Qinder
Qiffel
Qoepet
Qoeren

Hogge	Simpel	Twintig	Water
Koofe	Schipper	Connen	Weeren
Koofter	Snipper	Cozen	Weyde
Kotten	Schypben	Coffen	Wetten
Kupge	Snyder	Coofter	Wervel
Kuggen	Spiegel	Cuggen	Wiege
S	Spille	Cupffcher	Woensdag
Saffraan	Solber	Cuylen	Worck
Salaad	Somme	S	Wolke
Salet	Schokker	Vallen	Wonder
Schamen	Schaaker	Vangen	V
Schaben	Schoutwe	Vaster	Vlaud
Slagter	Sondag	Vaften	Vfland
Slapen	Soutvat	Vegten	Vzer
Schpage	Schzoeben	Vinkiel	Vber
Schamper	Schulden	Venster	Vder
Schelle	Snypter	Verwoer	Vling
Schenker	Suster	Verten	Vlken
Scheeren	Sutphen	Vierliant	Vlker
Schepen	T	Vijfien	Z
Scheuzel	Tabberch	Vijftig	Zagland
Serbaag	Caarte	Viffchen	Zayen
Slechte	Cafel	Viffcher	Zaaken
Sleutel	Calent	Vliegen	Zaalen
Sleeper	Caarken	Voegen	Zanger
Speelman	Caalen	Volgen	Zeben
Spelbe	Canden	Voldoen	Zerland
Sterckhend	Cangen	Voordeel	Zemel
Stemme	Crappen	Vupften	Zende
Sterre	Cwaaluen	W	Zeben
Sterben	Cermijn	Waarom	Zierkzee
Sterke	Cergen	Waafer	Zonder
Steden	Cerwe	Waa ken	Zonde
Silber	Cerker	Waalier	Zuple
Simon	Cicht	Wambuyf	Zorgen

Dolgt

Volgt een ander **A/ B/ C.** van Woorden met drie Syllaben.

A
 Abberbaan
 Abdiffe
 Akkerman
 Admiraal
 Aankleeben
 Aalmiffe
 Mannemen
 Aantroepen
 Af dzagen
 Af-houtuen
 Af-laten
 Af-neemen
 Ageeren
 Akenxkens
 Ambuen
 Anderjing
 Antwoorden
 Arbeuden
 Armelijck
 Armade
 Overegts

B
 Babbeken
 Bakeren
 Baniere
 Bzambeste
 Brand-uzer
 Beklagen
 Bekladde
 Bedenken
 Bedziagen

Bedwingen
 Begraven
 Begeerte
 Begeerlijk
 Begeven
 Begieten
 Behoeven
 Behouden
 Beleggen
 Beloven
 Benijden
 Bepynzen
 Berispen
 Beroemen
 Bespieden
 Betamen
 Bitterlijck
 Bijdelijck
 Boom-Old
 Botermelck
 Bzouwerij
 Bzundegom
 Bullebak
 Bzenkozf

C
 Camerick
 Capitenn
 Carmeliet
 Castelijn
 Cappellaan
 Claudius
 Coerberden

D
 Dagelijck
 Dcreenis
 Donderen
 Deurbaarder
 Doozsteken

E
 Edelman
 Erbaarcheyd
 Eenigheyd
 Eueren
 Erwete
 Ergeren
 Eyndvogel

F
 Fonteyne
 Frontieren
 Firmament

G
 Gzabinne
 Gestadig
 Gebergte
 Gedennen
 Geheugen
 Gelijden
 Gemeynlijk
 Gemeynschap
 Genezen
 Geneuglijk
 Geneugte

Geesten-mey
Gezelschap
Gebieden
Gelieven
Gierighydt
Gordijnen
Grootelich
Grootbaer
Grootmoeder
Gebuure
Gebuurte
Gelukkig

Haastelik
Haneham
Hagelen
Handgifts
Haazelwind
Helbaardier
Herbergen
Herbergier
Herbigheyt
Hertelik
Herffenen
Heuffelik
Heymelik
Hinderen
Hoenderen
Hovaarbig

Indiaat
Ingevoerd
Inhoutwen
Inkomting
Inlaten

Inzwelgen
Iuwelier
It
Italtelen
Itzakeelen
Italighielen
Itameelen
Itaarsmaaker
Itermisse
Itennisse
Itindereu

Itammerheng
Itanteerne
Itabeeren
Itelkerheyt
Itegpenning
Itendeneu
Iteutwaarden
Itigtelich
Itugsteren

Itagerheyt
Itakelaar
Itachtigzabe
Itaesteren
Itaestmaaker
Itaendering
Itaennelich
Itaolenaar
Itaoozdenaar
Itaetzelaar
Itaildemah
Itaoffelman
Itaoffelen

It
Itagiegaal
Itagelen
Itagentig
Itagontien
Itaerstelik
Itaestelen
Itaestelink
Itaieutomaere
Itaieutwigheyt
Itaepdigheyt

It
Itankupsheyt
Iteffenen
Itongezont
Itaernoot
Itontbieden
Itontbieten
Itontginnen
Itontkleben
Itontvelken
Itonteeren
Itontfangen
Itonthalzen
Itontleenen
Itontloopen
Itozbeelen
Itozgelen
Itozkuffen
Itozlogen
Itozzaaken
Itopenbaer
Itovergaat
Itubebaer
Itubebare

Pen-

P
Pennemoes
Parliemens
Predikant

Q
Qualzalter
Qualiteyt
Questieus
Quantiteyt

R
Raadhkamer
Regeren
Regenbalk
Rijshmantel
Rijnsighepb
Rijckek
Roumiesen
Rondelst
Ruydighheyt

S
Smabelstok
Swaardveger
Schimmelen
Schoenmaker
Slootmaker

T
Tachtelg
Teekenen
Tichelen
Timmeren
Timmerman
Touwslager
Toetelen
Tunnelen

V
Verbergen
Verblijden
Verbzanden
Verklaaren
Verkragten
Verkrijgen
Verderben
Verdieuen
Verdoemen
Verdzieten
Verdzinken
Verdzukken
Vergeben
Verwenden
Vergulden

V
Vermanen
Verroeten
Verstijten
Verstrijcken
Verstuden
Verstecken
Veteeren
Verzossien
Verwern
Vierendeele
Vorderen
Vozomelk

W
Waarnemen
Wankelbaer
Wandelen
Wapenen
Weduwe
Weberstaen
Weygeren
Waardinne
Windmeulen
Wisselen
Woestijne
Wonderlijk

**Volgen eenige Woorden op de
voorzgaande manieren / maakende vier Syllaben.**

V
Varbeziën
Vadmitteten
Vastmeeten
Vinnelastek
Vinstelham
Vntipaker

V
Vebestigen
Veballighheyt
Vetamerst
Vebzorden
Vefotieren
Vebzedigen

V
Vouetmaker
Veringelen

C
Capitine
Cappetine
Carmette
Canonike

B 5

Door-

D

Doozrappigz.
Driebuldigheyt
Dulzinnigheyt
Dwarshoerige

E

Eergifteren
Eelbighen
Eelbogen
Erenteste
Ergernisse
Egndvogelen

F

Fatzoeneeren
Fintzerwolden
Fontijn-ader

G

Geneugelik
Gestadigheyt
Getzouwenis
Goedertieren
Godzaligheyt
Gulzigheiden

H

Hertnelkigheyt
Heereljkheyt
Heimeljkheyt
Hinderogten
Hinderlagen
Hoereren

I

Iagtgodinne
Indzingeude
Inhalinge
Innerlijken

K

Keyzerinne
Kraekeelagtig

L

Lankmoedigz.
Ligtheerdigz.
Lofhoofdiz.

M

Manierlijkheyt
Middelmatig
Minneljkheyt
Murmuereeren

N

Nalatigheyt
Noodwendigz.
Nozmandgen

O

Omstandigheyt
Onkupschelik
Onderdanen
Onderhouden
Onderzoeken
Onderwezen
Ontnagelen
Ontneste'len
Ozspzonkelik
Ootmoedigz.
Overlijden
Overdenken
Overgeven

P

Pannekoeken
Pastoralkker
Pastymaaker
Practiseren

Prosperereen
Picaerden

Q

Quakelzugge
Quinkeleeren

R

Rampspoedigz.
Razerngen
Regtbeerdeljkst
Roelieloofheyt
Rommelzootje
Rommelingen

S

Sagtmoedige
Samaritaan
Sozgbuldige
Sacramenten
Standvastige

T

Tapptzerge
Timmeragte
Troerelinge
Toebehooren

V

Veragtinge
Verhondigen
Verwonderen
Vriendeljkhen
Voozspoedelik

W

Wapen-maaker
Water-molen
Welsprekenden
Wispeltuurg
Wolfsbuttel

ZE-

Inhoudende de Naamen der

ziesse Steden en Dorpen / als mede die van de
 Stad Groningen en Omme-landen ; mitsga-
 ders die van het Oude en Nieuwe Testa-
 ment / en eenige Geslagt-registers
 omt dezelfde / &c.

Beschryving van Vriesland.

Vriesland ligt als in een Upt-hoek van het
 vaste Land / heeft aan 't Oosten het
 Landschap Groningen en Omme-lande ;
 aan 't Noorden de Wadden / of d'Eylanden
 Ameland en Schiermonnikoog ; aan 't Westen de
 Zuider-Zee / en loopt voor een groot gedeelte tot
 aan 't Zuiden geheel om / en van daar paalt het
 aan het Landschap Over-IJssel en Drenthe ; Zynde
 verdeeld in vier Leden / als : Oostergo, Westergo,
 Zeven-wolden, ende de Steden, als volgt :

O O S T E R G O.

Heeft 11 Grietenyen. Als eerstelijk Leeuwaarde-
 radeel, en is tegenwoordig Grietman de
 Ed. Heere Hubbo van Burmania,
 heeft 14 Dorpen.

Wirdum / waar onder is Wiltgaard / Swich-
 tum / Goutum / Huysum / Hempens / Ceerns /
 Stiens / Pinitum / Huum / Britsum / Cozjum /
 Ielsum / Telikum / Medum.

2. Ferwerdera-deel, is Grietman de Heer Ho-
 rarius Hiddema van Knyf, heeft 11 Dorpen.

Ferwerd / Weyntum / Hallum / Marrum / Ap-
 kerck / Wanswerd / Blie / Jannum / Reijsum /
 Aeslum / Lichtaard.

3. West-

3. West-dongera-deel, is Grietman de Ed. Heer Hesse Douwe Ernst van Aylva, heeft 14 Dorpen.

Holtwert / Cennærd / Wierum / Nes / Pantum-
huyum / Santum / Haura / Betterzward / Bozn-
mer huyfen / Boznweerd / Kaerd / Foubgum /
Blandgum / Waerens.

4. Ooit-dongera-deel, is Grietman de Heer Hans Hendrik van Haërsma, heeft 13 Dorpen, en twee Bagijne Kloosters.

Ængjum / Engwierum / Ee / Jongwier / Co-
strum / Weisum / Wetsens / Anewier / Anekerk /
Paessens / Lioessens / Mozra / Met-slawier / de
Kloosters Zion / Weerd.

5. Collummer-land, en Nieuw-Cruisland, is Griet-
man de Heer Willem Hendrik van Hiemstra,
heeft 6 Dorpen, en 1 Klooster.

Collumerzwaag / Wester-geest / Oldwolbe / Col-
lum / Lutkewolbe of Huggbuur / Wurum / en
Been klooster.

6. Agtkerspelen, is Grietman de Heer Aulus van Haërsma, heeft 8 Dorpen, en 2 Kloosters.

Sunderhuyse / Augustmugga / Opeinde / Drogen-
ham / de klooten / op 't Wpsel / Buntenpost / Lutke-
post / de Kloosters Berkes / Brouwers.

7. Dantuma-deel, is Grietman de Ed. Heer Mi-
chaël Omphrius, Baron thoe Schwartzenberg
en Hohenlandsberg, heeft 13 Dorpen.

Driefam / Wolterstolbe / Dantumastolbe / Mur-
merwolbe / Akerwolbe / Kingmageest / Stvzanda-
huyfen / Jahnium / Diebauwerd / Oldkerk / Rood-
kerk / Drenwolbe / Zwaag-Wester-end.

8. Tietzerk(tera)-deel, is Grietman de Heer Hector
Willem van Glinstra, heeft 14 Dorpen.

Wong / Oldkerk / Oenkerk / Giekerk / Kupper-
kerk / Tietzerk / Sundwolbe / Hardegarsijp / Bergum /
Cestrum / Oostermeer / Sumeer / Garjip / Eern-
wolbe.

9. Smal-

9. Smallingerland, is Grietman de Heer Livius van Haërzma, heeft 7 Dorpen.

Olbega / Bnega / Onpeinde / Boorder-dragten / Zunder-dragten / Koztehemme / Bozn bergum.

10. Idaerdera-deel, is Grietman de Heer Hans Willem van Camstra, heeft 8 Dorpen

Haerd / Egum / Koozba-hugsum / Friens / Grouw / Warrega / Warstiens / Martena.

11. Rauwerderhem, is Grietman de Ed. Heer Tjalling Edo Johan Heringa van Eysinga, heeft 6 Dorpen.

Hauwert / Hunstum / Deersum / Poppingawier / Cerfool / Sibzandabugren / en 't Klooster Engward / bejaorende onder Poppingawier.

WESTERGO.

Heeft 9 Grietenyen. En eerstelik Menalduma-deel, is Grietman de Ed. Heer Georg Ulbo van Burmania, heeft 12 Dorpen.

Menaldum / Berlesum / Wier / Bertgum / Marssum / Englum / Denum / Borum / Blegsum / Dzonrijp / Schingen / Slappetery.

2. Franckera-deel, is Grietman de Ed. Heer Jarig Georg van Burmania, heeft 11 Dorpen.

Czum / Hitzum / Achlum / Midlum / Herbasum / Donjum / Buur / Ried / Peins / Sweins / Schalsum.

3. Baërdera-deel, is Grietman de Ed. Heer Arend van Haërsholte, heeft 7 Dorpen, en 1 Klooster.

Minnertsga / Firdgum / Czummarum / Oosterbierum / Serbierum / Pietersbierum / Wgnaldum / 't Klooster Midlum.

4. Ba-

4. Baërdera-deel, is Grietman de Ed. Heer Hans Willem van Aylva, heeft 16 Dorpen.

Nozwerd / Weydini / Meantgum / Schillaart / Ooster-wierum / Bojum / Wienwert / Witzwert / Oosterlittens / Winsum / Baard / Huons / Luons / Hylaard / Hiellum / Beers.

5. Hennaerdera-deel, is Grietman de Heer Idzard van Sminia, heeft 12 Dorpen.

Hennaerd / Utens / Lutkewierum / Ooster-end / Hndaerd / Woinmess / Waetens / Cubard / Wietrijp / Bagum / Spannum / Edens.

6. Wensera-deel, is Grietman de Ed. Heer Tjaerd van Aylva, heeft 27 Dorpen en 2 Kloosters.

Arum / Allingawier / Burgwerd / Nozwerd / Ddgum / Ermozra / Engwierum / Derwoude / Ozeunterp / Gaest / Herwerd / Ruchtum / Diegsum / Ibsegahusen / Hingwerd / Kollum / Lougrrt ou / Wackum / Pingum / Parrega / Piaam / Schettens / Schaerd / Suprig / Cjerktwert / Witmaersum / Wons / Olde-klooster / en Oege-klooster.

7. Wimbrifera-deel, is Grietman de Ed. Heer Sjuk Gerrold Jukkema van Burmania, Geboore Rengers, heeft 28 Dorpen.

Oppenhusen / Wytwellingerga / Noztrijp / Homs werts / Smallebrugge / Woids-end / Epekolsga / Indijk / Heeg / Gasmear / Auehusen / Sandfied / Olbega / Idzega / Oosthem / Wbbega / Westhem / Wolsum / Huland / Folsgara / Tallehusen / Hbzechtum / Cirus / Scheruegoutum / Soinga / Koinga / Gault / Offingawier.

8. Hemelumer Oudevaart en Noordwolde, is Grietman de Heer Johan Willem van der Haar, heeft 9 Dorpen.

Hemelum / Coubum / Warns / Scharl / Molque

guetum / Olbega / Nyega / Clafhufen / Colber-
wolde.

9. Het Bild, is Grietman de Edele Heer Willem
van Haaren, heeft 3 Parochien.

St. Jacobus Parochie / St. Anna Parochie /
Lieve Vrouwen Parochie / mede de Oude en Nieu-
we Zylen / en de IJpe.

Z E V E N - W O L D E N .

Heeft 10 Grietenyen. Eneerftelijk Utringera-deel,
is Grietman de Heer Frederik van Sminia,
heeft 6 Dorpen.

1. Olbehoorn / Deß / Arkum / Cerhoorne / Cer-
kaple / Almarijp.

2. Engewirden, is Grietman de Heer Martinus
van Bouritius, heeft 4 Dorpen.

Berfloot / Sjallebert / Luinjebert / Cer-Bant /
en een gedeelte van het Vlek Heeren-Veen.

3. Doniawarftal, is Grietman de Ed. Heer Johan
Vegelyn van Claarbergen, heeft 14 Dorpen.

Soingarijp / Zoek / Oufsterhaule / Nyega /
Olbjoutwer / Doniaga / Cjerhigaast / St. Nicolaas-
ga / Jofkenhufen / Cer-Dele / Andyken / Tang-
meer / Doornzwaag / Legemeet.

4. Hascherland, is Grietman de Heer Ahasuerus
Vegelyn van Claarbergen, heeft 7 Dorpen.

Westermeer / Snifzwaag / Hascherdyken / Wne-
hasfche / Olbehasfche / Hasfchehoorne / en 't Dick
Voure / met een gedeelte van het Heeren-Veen.

5. Schoterland, is Grietman de Heer Menno
van Scheltinga, heeft 18 Dorpen.

Hoornsterzwaag / Jubbega / Schupringa / Oibe-
hoorn / Nyehoorn / Catluk / Zongerga / Nieuwzong-
erga / Weilbam / Olbeschoot / Derschoot / Bot-
tum / St. Johannissa / de kleine Gaast / Hauie /
Abjel

Kofjel of **Wnega** / **Delfterhufjen** / **Obega of Wytbifjen** / en een gebedte van het **Dieft Heeren-Deen**.

6. Lemfterland, is Grietman de Heere Regnerus. **Lyclama à Nyeholt**, heeft 5 Dorpen.

Lemmer / **Gefterga** / **Dollega** / **Ofter-zee** / **Echten**.

7. Gaasterland, is Grietman de Heer Regnerus **Annæus Lyclama van Wykel**, heet 8 Dorpen:

Wphier / **Sondel** / **Wnemardum** / **Oldemardum** / **Wienf en Balkahufjen** / **Harich** / **Ringgehufjen** / en het **Dieft Balk**.

8 Oosterland, is Grietman de Heer **Livius Suf-fridus Lyclama à Nyeholt**, heeft 13 Dorpen.

Beetz / **Beefterzwaag** / **Olterterp** / **Wreterp** / **Zugerfwoelde** / **Dunzwoelde** / **Wijnfeterp** / **Hem-rik** / **Lippenhufjen** / **Wiffjuel** / **Langezwaag** / **Koz-terzwaag** / **Lurwolde**.

9 Stellingwerf Oost-eynde, is Grietman de Heer **Daniël de Blok Lyclama à Nyeholt**, heeft 10 Dorpen.

Olbeverkoop / **Wpeverkoop** / **Wachtinga** / **Wou-ker-hoek** / **Haulle** / **Ofterwolde** / **Wechtele** / **Wp-pelfche** / **Tangebijk** / **Ella**.

10. Stellingwerf West-eynde, is Grietman de Heer **Onno Zwier van Haren**, heeft 20 Dorpen.

Woul / **Woorfwolde** / **Finckega** / **Steggerden** / **Wperga** / **Wledijk** / **Wneholtpade** / **Oldeholtpade** / **Wolwega** / **Sonnega** / **Oldetrune** / **Wnetrune** / **Spangen** / **Scherpenzeel** / **Wonnickehufjen** / **Oldelemmer** / **Wpelemmer** / **Wneholtwoelde** / **Oldeholtwoelde** / **Ter-Idert**.

DE XI. STEDEN.

1. Leeuwaerden.	5. Dackum.	9. Wozkum.
2. Wolstoert.	6. Harlingen.	10. Wff.
3. Franeker.	7. Stabbren.	11. Wndeloopen.
4. Sneek.	8. Sloten.	

Vols

Volgen de Naamen van de Dorpen van de Stad Groningen en Ommelanden.

't G O R E C H T.

Doozdijk / Middelhert / Engelbert / Westerboek / het Hooge-zand / Sapmeer / Croyzwolde / Doozdlaren / Haren.

De beyde O L D - A M P T E N.

Wagenborgen / Boogzwaer / Cermunde / Wolbenboep / Midwolde / Midwolde-Hamrik / Scheemda / Scheemter-Hamrik / Epen / Oostwold / Pinnerwold / Beerta / Wiaschoten / Westerlee / Meden / Wiberbant / Zuydbzoek / Nooذبzoek.

H U N S I N G A - Q U A R T I E R.

Ampster-Deel.

Urum / Dlieboep / Diekerk / Dierhuyzen / Doozdhuyzen / Kloosterburen / Tiens / Dee / Suurdijk / Warshuyzen / Harsens / Waerflagt / Wensingeweer / Waerhuyzen / Basla-Rasqueert / Dooz / Wetsinga.

H A L F - A M P S T E R - D E E L.

Dierhuyzen / Sauwert / Bellingeweer / Dufsum / Obergum / Ravum / Pietersburen / Genrum / Wester-Nyland / Sarumhuyzen / Ranbeel / Wsquerd / Nithuyzen / Husinga / Wenheweer / Challinge.

O O S T E R - A M P S T E R - D E E L.

Zuydwolde / Nooذبwolde / Sebun / Dijkshorn / Onderwaterum / Westermijtwert / Middelftam / Doozlwert / Cantek / Stitswerd / Warusum / Eppingehuyzen / Rogtum / Sandweer / Oldenzyl / Ooster-Nyland / Wieden.

FIVEL INGO-QUARTIER.

't Wold-deel.

Spijk / Sterum / Godluse / Schildwolde / Slochter /
Colham / Schamier / Harlstebe / Heydenschap /
Garwertwolde / Ervinga / Ten Buur / Walter-
sum / St. Anna / Oosterwolde.

't Hooge Landster-deel.

Delfzijl / Holtpolda / Untpolda / Solwert /
Marsum / Stedum / Wester-Emdden / Garshuy-
sen / 't Zand / Leermens / Eenum / Wirdum /
Wypinga-dam / Jansweer / Optwolda.

't Ooster-deel.

Parmsum / Oterdum / Hebeskens / Wopwert /
Aeethuysen / Siddeburen / Ten Post / Garrel-
weer / Losboez / Toppersum / Zeerijp / Oosterwijt-
wert / Czieverd / Jukverd / Heim.

WESTER-QUARTIER.

Oost-Lange-Wolder-deel.

Zupp-hoorn / Hoornhoorn / Faen / Opherte / Ol-
dekerke / Nije-Zijl / Lutke-gast / Grote-gast.

Vreede-Wolder-deel.

Teeghe-Mieden / Oostwold / Lettelbert / Wit-
wolde / Colwert / Nybert / Nuis / Dorum / Hoorn-
wijk / Sibaldeburen / Stijps kerke en Kugelward /
Nypende / Djabliet.

Middagster-deel.

Hoog-kerk / Leeg-kerk / Dozquert / Wierum /
Ostum / Garnwert / Abutwert / Hooge Mieden /
Farnsum / den Ham / Feertwert / Esinga / Olde-
hobe / Apehobe / Sarum / Dorsum.

Vol-

Volgen nu verscheyde Mans ende Vrouwen Naamen, volgens het A, B, C.

A Bacuk / Abbe / Abel / Abimelech / Abraham / Achilles / Adam / Adolph / Adriaan / Agestlauf / Agrippa / Albert / Alexander / Alle / Allert / Ambrosius / Anthonius / Arend / Aristoteles / Artaxerres / Hazueros / Athanasius / Aurelius / Abigail / Adriaantje / Agtje / Aaltje / Agnet / Anna / Anke / Antje / Anke.

B Achuis / Balaam / Baluis / Balthazar / Barrent / Bartelt / Baruch / Bauke / Bernhard / Binnert / Boetius / Burcherd / Bonaventura / Barbartje / Baudwe / Beatrix / Beli / Berentje / Betje.

C Cero / Claude / Clement / Christiaan / Coenraad / Coznelis / Cipriaan / Cyrillus / Cispijn / Cicilia / Celstje / Christijntje.

D Daniël / David / Dederik / Diogenes / Dymus / Dionysius / Douwe / Dominicus / Dohora / Dieuwert / Dirkje / Dorothea.

E De / Egbert / Emanuel / Engelbert / Esaias / Ernst / Ebert / Ezebius / Eplert / Ezechiel / Elisabeth / Emerens / Engeltje / Eva / Evertjen.

F Fabiaan / Ferdinand / Feppo / Felix / Frans / Frederik / Florus / Franciscus / Fremontius / Frerarius / Flaminius / Frontius / Faustus / Fotius / Franchotje / Flora / Focalyna / Fulpia.

G Gaziël / Gerhard / Gerbrand / Geurt / Gerrit / Gilla / Gijbert / Goossen / Gooswijn / Govert / Gregorius / Gustabus / Geertje / Geertzuyt / Geeske / Geeltje / Gertke / Gertje.

Hans / Hage / Hendrik / Hector / Helias / Hercules / Herman / Hieron / Hillebrand / Hilarius / Hugo / Hubrecht / Haaghe / Helena / Hester / Heptje / Hillegonda / Hiletje.

Jacob / Jan / Jason / Jasper / Jeltje / Jeremias / Jesus / Job / Joost / Joseph / Jouke / Isaac / Israël / Julianus / Justinus / Jeltze / Josina / Jtske.

Karel / Klaas / Karpentier / Kerst / Koert / Kullianus / Keesje / Kloentje / Katharijntje / Klaartje / Klaaske / Kommertje.

Las / Lambert / Laurens / Lenaard / Lieuwie / Lobekoff / Lucas / Leonora / Lijntje / Lebrina / Lijfje / Lutke / Luczeta / Lubzich.

Matthijs / Marcus / Marten / Maximiliaan / Melchior / Melis / Metwis / Michiel / Meentje / Machtelt / Margrietje / Maria / Martha / Maayke / Meunskje.

Nabal / Nabothe / Nanne / Nathan / Nero / Nestor / Nicolaas / Nicodemus / Ninus / Neeltje / Nieske / Nantje.

Obbe / Okke / Octaviaan / Oetse / Olibier / Olyfert / Oyk / Origenes / Otto / Othjen.

Paulus / Philip / Pieter / Pancras / Piccarons / Paulijntje / Petronella / Pietertje.

Qlaas / Quins / Quintijn / Quintiliaan / Quincines / Quadratus.

Raphael / Reylof / Remier / Riemer / Rinke / Ritke / Robbert / Roeland / Roelof / Romhout / Rutger / Rudolph / Rebecca / Reiniere / Rinke / Roeloffje / Romke.

Samuël / Salomon / Sebastiaan / Simpson / Simon / Silvester / Sjoert / Stephjen / Sara / Sjouke / Sijtje / Stijntje / Sijdske / Sukanna.

Ca.

T Titus / Taco / Carquinius / Theodorus /
Theunis / Tiberius / Tamme / Tibbe / Tey-
ke / Tjerk / Titus / Taetske / Canneke / Teynt-
je / Ceuntje / Tjalle / Talle / Tjamke / Tzuntje /
Tzietke.

V Vlemijn / Virgilius / Ulrich / Urias / Urba-
nus / Uffeltje.

W Wlraaben / Warnar / Watse / Wijnant / Wijtse /
Willein / Wouter / Willewke / Wjtske.

X Xencus / Xenophon / Xenocratus / Xeverius /
Xerres / Xantippe.

Y Ye / Yzebzand / Yzeborus / Yze / Ytske / Yt-
je / Yda.

Z Zacharias / Zacheus / Zebedeus / Zebechias /
Zeno / Zerobabel / Zwaantje.

De Vier Winden der Wereld.

Oost / West / Zuid / Noord.

De Twaalf Maanden des Jaars.

Januarius	Aprilis	Iulius	October
Februarius	Maius	Augustus	November
Martius	Iunius	September	December

Naamen der Zeventien Pro-
vintien.

Bzaband	Benegoutwen	Mechelen
Limboz	Holland	Utrecht
Lutzenboz	Zeeland	Briesland
Gelderland	Namen	Ober-Weffel.
Vlaanderen	Zutphen	Groningen.
Artong	Couneffis	

Volgen de Naamen der Boeken des Ouden en Nieuwen Testaments.

	Cap.		Cap.
G enefis	50	nyken	29
Exodus	40	II. Paralipomenon of der Chronyken	36
Leviticus	27	Ezra	10
Numeri	36	Nehemia	13
Deuteronomium	34	Esther	10
Jofua	24	Job	42
Judicum of der Richteren	21	't Boek der Pfalmen	150
Ruth	4	Proverbia of de Spreuken Salomons	31
I. Samuël	31	Ecclesiastes of Prediker	12
II. Samuël	24	Canticum Canticorum of Hooglied Salomons.	8
I. Regum of Koningen	22		
II. Regum of Koningen	25		
I. Paralipomenon of der Chronyken			

De Boeken der Propheeten.

Jefaja	66	Obadja	1
Jeremia	52	Jona	4
Threnotorum of Klaag-liederen Jeremia	5	Micha	7
Ezechiël	48	Nahum	3
Daniel	12	Habacuk	3
Hofea	14	Zephanja	3
Joël	3	Haggai	2
Amos	9	Zacharia	14
		Mateachi	4

De Boeken des Nieuwen Testaments.

E uangelium Matthei	28	Euangelium Joannes	27
Euangelium Marci	16	Actorum of Handelingen der Apostelen	28
Euangelium Lucae	24		

De Zend-brieven Pauli.

Tot den Romeynen	16	I. Tot den Theffalonicenfen	5
I. Tot den Corinthen	17	II. Tot den Theffalonicenfen	3
II. Tot den Corinthen	13	I. Aan Timotheum	6
Tot den Galaten	6	II. Aan Timotheum	4
Tot den Ephelen	6	Aan Titum	3
Tot den Philippenfen	4	Aan Philemon	1
Tot den Coloffenfen	4	Tot den Hebreen	12

De Algemeyne Brieven.

Zend-brief Jacobi	5	III. Zend-brief Joannes	1
I. Zend-brief Petri	5	De Zend-brief Jude	1
II. Zend-brief Petri	3	Apocalypfis ofte Openbaringe Joannes.	22
I. Zend-brief Joannes	5		
II. Zend-brief Joannes	1		

Vol-

Volgen eenige Geslagt-registers uyt het
Oude en Nieuwe Testament,
1 Chronyken 1,

A Dam / Seth / Enos

2. Kenan / Mahalaleel / Jered.
3. Enoch / Mathusalah / Lamech.
4. Noach / Sem / Cham / ende Japhet.
5. De kindere Japhets waaren Gomer / ende Magog / ende Medai / ende Jaban / ende Tubal : ende Mesech / ende Tiras.
6. Ende de kinderen Gomers waren Askenaz / ende Diphat / ende Togarma.
7. Ende de kinderen Jabans waaren Giffa / ende Carsifa / Chitrim / ende Dodanim.
8. De kinderen Chams waaren Cus / ende Mizraim / Put ende Canaan.
9. Ende de kinderen Cus waaren Soba / ende Habila / ende Sabta / ende Kaëma / ende Sab-técha : ende de kinderen Kaëma waaren Scheba ende Bedan.
10. Cus nu gewan Nimrod : die begon geweldig te zijn op Marden.
11. Ende Mizraim gewan de Ludim / ende de Anamim / ende de Lehabim / ende de Naphtuhim.
12. Ende de Patzuzim / ende de Casluhite (van welke de Philistijnen zijn voort gekomen) ende de Caphtorim.
13. Canaan nu gewan Sidon zijnen Eerst-geboorenen / ende Heth.
14. Ende de Jebusi / ende den Amori / ende den Girgasi.
15. Ende den Hebi / ende den Achi / ende den Seni.
16. Ende den Abadi / ende den Semari / ende den Hamathi.

17. De kinderen Sem's waaren Elam / Assur / en /
de Arphacsad / ende Tub / ende Aram / ende Uz /
ende Pul / ende Gether / ende Mesch.

18. Arphacsad nu gewan Selah / ende Schlag
gewan Heber.

19. Aan Heber nu zijn twee Zoonen gebooren /
de Naame des eenen was Peleg / om dat in zij-
ne dagen het Aardrijk verdeelt is / ende de Naame
zijns Broeders was Jochan

20. Ende Jochan gewan Almodad / ende Se-
leph / ende Hazarmabeth / ende Terah.

21. Ende Hadoram / ende Uzal / ende Dikla.

22. Ende Chai / ende Abimaël / ende Scheba.

23. Ende Ephie / ende Habila / ende Jobah.

Alle deze waaren Zoonen Jochans.

24. Seru / Arphacsad / Selah.

25. Heber / Peleg / Behu.

26. Serug / Mahoz / Terah.

27. Abzam / die is Abzaham.

28. De kinderen Abzahams waaren Izaak ende
Ismael.

29. Dit zijn haare geborsten : de Erst-gebooren
Ismael's / was Debajoth / ende Kedar / ende Ad-
bezi ende Mibsam.

30. Misma / ende Ouma / Massa / Hadad / ende
Thema.

31. Jetur / Naphis / ende Kedma : Deze zijn
de kinderen Ismael's.

32. De kinderen nu van Hetura / Abzahams W-
wijf [die] baarde Simram / ende Jochan / ende Mes-
dan / ende Midian / ende Jach / ende Suah ; ende
de kinderen Jochan waaren Scheba / ende Bedan.

33. De kinderen Midian nu / waaren Epha / en-
de Ephie / ende Henoeh / ende Mida / ende Eldaa ;
Dit alle waaren Zoonen van Hetura.

34. Abza.

34. **Ahraham** nu geboen **Ysaac**; de **Zoone** **Ysaacs** waaren **Esau** ende **Ysraël**.
35. Ende de kinderen **Esaus** / **Eliphaz** / **Rehuël** / ende **Jehus** / ende **Jaalem** / ende **Korah**.
36. De kinderen **Eliphaz** waaren: **Teman** / ende **Omar** / **Zephi** / ende **Gaëtam** / **Kenaz** / ende **Licma** / ende **Amalek**.
37. De kinderen **Rehuëls** waaren / **Dahat** / **Zerah** / **Samma** / ende **Wizza**.
38. De kinderen **Jeirs** / nu waaren / **Lotan** / ende **Sobal** / ende **Zibeon** / ende **Ana** / ende **Dison** / ende **Ezer** / ende **Disan**.
39. De kinderen **Latans** nu waaren / **Hori** / ende **Homan**; ende de **Zuster** **Lotans** was **Timna**.
40. De kinderen **Sobals** / waaren **Alian** / ende **Manahath** / ende **Chal** / **Dephi** ende **Onam**; ende de kinderen **Zibeons** waaren **Aja** / ende **Aba**.
41. De kinderen **Ana** waaren **Dison**; ende de **Zoonen** **Disons** waaren **Hamram** / ende **Espan**: ende **Athyan** / ende **Cheran**.
42. De kinderen **Ezers** waaren **Bilhan** / ende **Zaaban** / [ende] **Jaahan**: de kinderen **Disans** waaren **Az** / ende **Aran**.
43. Dit nu zijn de **Koningen** die geregeerd hebben in 't **Land** **Edoms** / eerder een **Koning** regeerde ober de kinderen **Ysraëls**: **Bela** de **Zoone** **Beozs** / ende de **Naame** zijner **Stad** was **Dinhaba**.
44. Ende **Bela** stierf ende **Jobab** regeerde in zijne plaatze / een **Zoone** **Zerahs** van **Bozra**.
45. Ende **Jobab** stierf / ende **Hufam** opt het **Land** der **Chemaniten** / regeerde in zijne plaatze.
46. Ende **Hufam** stierf / ende **Hadad** de **Zoone** **Bedads** regeerde in zijne plaatze / die de **Midjaniten** in 't **Veld** **Moabs** verfloeg / ende de **Naame** zijner **Stad** was **Abith**.

47. Ende Hadad sterf / ende Samla van Madreka regeerde in zijne plaatze.

48. Ende Samla sterf / ende Saul van Rehoboth aan de Kibiere regeerde in zijne plaatze.

49. Ende Saul sterf / ende Baal-Hanan de Zoonne Achbozj regeerde in zijne plaatze.

50. Als Baal-Hanan sterf / zo regeerde Hadad in zijne plaatze / ende de Naame zijner Stad was Bahi : ende de Naame zijner Hupprouwe was Mehetabeel / de Dogter van Martet / Dogter van Mezahab.

51. Doe Hadad sterf / zo werden Dozfen in Edom / de Dozft Cirra / de Dozft Wija / de Dozft Aetheth.

52. De Dozft Wjolsbama / de Dozft Ela / de Dozft Dmon.

53. De Dozft Kenay / de Dozft Cheman / de Dozft Mibfar.

54. De Dozft Magdiel / de Dozft Iram : Deze waaren de Dozfen Edoms.

Mattheus I. tot het 17. Vers.

Het Boek des Geslagtes Jesu Christi / des Zoons Davids / des Zoons Abraham.

1. Abraham gewan Isaac : ende Isaac gewan Jacob : ende Jacob gewan Judam / ende zijne Broeders.

2. Ende Judam gewan Phares ende Zara by Chamar : ende Phares gewan Esrom / ende Esrom gewan Iram.

3. Ende Iram gewan Aminadab : ende Aminadab gewan Naasson : ende Naasson gewan Salmon.

4. Ende Salmon gewan Booz by Rachab : ende Booz gewan Obed by Ruth : en Obed gewan Jesse.

5. Ende

6. Ende Jesse gewan David den Koning: ende David den Koning gewan Salomon by de gene die Arias [Wijf was geweest.]

7. Ende Salomon gewan Roboam: ende Roboam gewan Abia: ende Abia gewan Afa.

8. Ende Afa gewan Josaphat: ende Josaphat gewan Joram: ende Joram gewan Oziam.

9. Ende Oziam gewan Joathan: ende Joathan gewan Achaz: ende Achaz gewan Ezechiam.

10. Ende Ezechiam gewan Manasse: ende Manasse gewan Amon: ende Amon gewan Josiam.

11. Ende Josiam gewan Jechoniam / ende zijne Woeders omtrent de Bablonische overboeringe.

12. Ende na de Bablonische overboeringe gewan Jechonias Salathiel: ende Salathiel gewan Zorobabel.

13. Ende Zorobabel gewan Abiud: ende Abiud gewan Eliakim: ende Eliakim gewan Azor.

14. Ende Azor gewan Sadok: ende Sadok gewan Achim: ende Achim gewan Eliud.

15. Ende Eliud gewan Eleazar: ende Eleazar gewan Matthan: ende Matthan gewan Jacob.

16. Ende Jacob gewan Joseph / den Man van Maria / upt welke Bebooren is JESUS, gezegt Christus.

Luce 3. van het 23 Vers, tot Vers 39.

23. **E**nde by Jesus begon omtrent Dertig Jaaren [oudt] te wezen / zijnde (alzo men meende) de zoon Joseph / des [zoons] Heli

24. Des [zoons] Matthat / des [zoons] Levi / des [zoons] Melchi / des [zoons] Anna / des [zoons] Josephs /

25. Des

25. Des [zoons] Matthathia / des [zoons] Amos / des [zoons] Naum / des [zoons] Esi / des [zoons] Haggai.
26. Des [zoons] Maath / des [zoons] Matthathia / des [zoons] Semei / des [zoons] Josephs / des [zoons] Juda /
27. Des [zoons] Joanna / des [zoons] Bhesa / des [zoons] Zorobabel / des [zoons] Salathiel / des [zoons] Meri /
28. Des [zoons] Melchi / des [zoons] Addi / des [zoons] Cosam / des [zoons] Elmoadam / des [zoons] Er.
29. Des [zoons] Jofe / des [zoons] Eliezer / des [zoons] Jotim / des [zoons] Matthat / des [zoons] Tebi /
30. Des [zoons] Simcon / des [zoons] Juda / des [zoons] Josephs / des [zoons] Jonan / des [zoons] Eliakim /
31. Des [zoons] Melca / des [zoons] Mainan / des [zoons] Matthatha / des [zoons] Nathan / des [zoons] Davids /
32. Des [zoons] Jesse / des [zoons] Ebed / des [zoons] Booz / des [zoons] Salmon / des [zoons] Naasson /
33. Des [zoons] Aminadab / des [zoons] Aram / des [zoons] Esroni / des [zoons] Phares / des [zoons] Juda /
34. Des [zoons] Jacobs / des [zoons] Isaac / des [zoons] Abrahams / des [zoons] Chara / des [zoons] Nachoz /
35. Des [zoons] Saruch / des [zoons] Hagan / des [zoons] Phalek / des [zoons] Heber / des [zoons] Sala /
36. Des [zoons] Cainan / des [zoons] Arphaxad / des [zoons] Sem / des [zoons] Noë / des [zoons] Lamech /
37. Des

37. Des [zoons] Mathusala / des [zoons] Enoch /
des [zoons] Jared / des [zoons] Malakel / des
[zoons] Cainan.

38. Des [zoons] Enos / des [zoons] Seth / des
[zoons] Adams / des [zoons] Godts.

A G T S T E T R A P.

Inhoudende eenige Christelijke

Wys gebeden / ende Schriftuurlijke Spru-
ken; tot oeffeninge der Jeugd.

Op deze Trap geklommen zijnde / ende alle de
voorzgaande Trappen wel geleerd hebbende /
volgens mijn Onderwijs / zullen wy u Lieden nu
niet meer laten Boek-staben / maar ordentelijk ende
wel doen Lezen; tot welken eynde wy hier verschep-
dene Christelijke Gebeden / ende Schriftuurlijke
Spruken hebben by een verzaamd.

Het Gebed onzes Heeren.

Matthei V. 1. vers 9.

Onze Vader / die in de Hemelen [zijt].

1. Wten Naam werde gehepligt.
 2. Uw Koninkrijke come.
 3. Wten Wille geschieden / gelijk in den Hemel
[also] ook op der Aerden.
 4. Ons dagelijks Brood geeft ons Veden.
 5. Ende vergeeft ons onze Schulden / gelijk ook
wy vergeben onze Schuldenaren.
 6. Ende en leyd ons niet in Verzoeking / maar
verloft ons van den Boosen
- Want Uw' is het Koninkrijke / ende de Kragt /
ende de Heerlijhepd / in der eeuwighepd / Amen.

Het

Het Morgen Gebed.

O Barmhertige Vader! wy danken U / dat gy dezen Dag zo getrouwelyk voor ons gewaakt hebt / ende Bidde u / dat gy ons wilt sterken met uwen Hepligen Geest / die ons voortaan geleide / dat wy dezen Dag / mitsgaders alle de Dagen onzes levens / mogen besteden tot alle getegtighepd ende heplighepd / ende dat wy in handen nemen / dat onze oogen altijd zien om uwe eere te verheypden / also dat wy alle den voorspoed onzes voornemens van uwe milde hand alleen verwagten. Ende op dat wy zulke genade van U verheypen: wild ons (na uwe beloftenisse) vergeven alle onze Zonden/door het Heplig Tijden ende Bloedbergieten onzes Heeren en Zaligmaaker Jesu Christi: want zy zijn ons van herten leed. Verlicht ook onze Herten / op dat wy alle Werken der dupsternisse af-gelegt hebbende / als Kinderen des Lichts in een nieuws leven mogen wandelen in alle Godtzalighepd. Geest ook uwen Zegen tot de Verhondinge uwes Goddelijke Woord: Verflooyd alle werken des Dupbels. Sterkt alle Kerken-dienaars / ende Overheden uwes volks: Troost alle vervolgde ende benauwde Herten; door Jesum Christum uwen lieben Soone onzen Heere; welke ons belooft heeft / dat gy ons alles wat wy in zynen Naame. Bidden / zekerlik geven zult / ende daarom ons also heeft leeren Bidden: Onze Vader, &c.

Sterkt ons ook in 't regte Geloove / 't welke wy van Herten ende met den Monde belijden.

Ik geloove in Godt den Vader, &c.

School-

School-Gebed / ofte als een hem wil begeben om te Studeeren.

P S A L M C X I X.

Vers 9. Waar mede zal den Jongeling zyn Pad zuiver houden? Als hy [dat] houd na U Woord.

Vers 11. Ontdekt myne oogen, dat ik aanschouwe de wonderen van uwe Wet.

Vers 34. Geeft my 't verstand, ende ik zal uwe Wet houden, ja ik zalze onderhouden met gantscher herten.

Al magtige! Barmhertige Godt / top Bidden
U om de verdiensten uwes lieben Zoons / giet
over ons upt / na uwel belostenisse / den Geest der
Genade / ende des Gebeds / die ons by U voorzede
met onuytsprekelijke zugten; Keerd dog / o Heere!
uwe oogen af van de menigte ende grouwelikeit on-
zer Zonden; ziet ons lieber aan in 't aanschijn uwes
Zoons onzes Zaligmakers Jesus Christus / ende
om zijnent wille / wilt ons te hulpe komen met de
tegenwoordighsyt uwes Heyligen Geest / op dat
door deszelfs genadige ingehinge / ende verlichtinge /
ons Studeeren / het zy in Lezen / Schryven / als
anderzints een goede ende voorspoedige upthomst
mag verhyffen / ter eeren uwes Heyligen Naams /
tot Troost ende Zaligheyt onzer Zielen / Amen.

P S A L M XXV. vers 14.

De verborgenheyd des Heeren is voor de geene
die hem vreezen; ende zyn verbond, om hem [die]
bekend te maaken.

Gr

Gebed vooz den Eten.

PSALM. CXLV.

Vers 15. Alle oogen wagten op U : ende gy geeft hen hare Spijze t'zijner tijd,

Vers 16 Gy doet uwe hand open, ende verzadigt alles wat daar leeft na U welbehagen.

Heerer Almachtige Godt! gp die alles geschapen hebt ende nog dooz uwe Goddelijke kragt onderhoud / ende dat Volk Israëls in de Woestyne gespijst hebt: wild uwen Zegen strekken ober ons uwe armie Dienaars / ende ons hepligen deze Gaben / die wy van uwe milde goedhepd ontfangen / op dat wy die matiglik ende hepliglik na uwen goeden wille mogen gebzuphen / en daat dooz bekennen / dat gp onze Vader / en een oozspronk alles goeds zyt. Geest oock dat wy altijd ende vooz alle dingen zoeken dat Beste-lijke Bood uwes Woords / met het welke onze Ziele gespijst werden ten ewigen Leven / het welk gp ons berepd hebt / dooz dat heplig Bloed uwes lieven Zoons onzes Heeren Jesu Chrysti. Onze Vader, &c.

Alzo vermaand ons de Heere Christus.

L U C E XXI.

Vers 34. Ende wagt u zelven, dat uwe Herten niet t'eeniger tyd bezwaard en worden met brasserye, ende dronkenschap, ende zorgvuldigheden dezès levens; ende dat u dien dag niet onvoorziens [over] u kome.

Vers 35. Want gelyk een Strik zal hy komen over alle de geene die op den gantschen Aardbodem gezeten zyn.

Ge

Gebedt na den Eten.

Alzo spreekt de Heere in 't vyfde Boek Moses
in 't agtste Capittel.

Vers 10, 11, Als gy dan zult gegeten hebben,
ende verzadigt zijn, zoo zult gy den HEERE
uwes Godt loven over dat goede Land, dat hy
u zal hebben gegeven.

Wagt u, dat gy des HEEREN uwes Godts, niet
en vergetet; dat gy niet en zoud houden zijne
Geboden, ende zijne Regten, ende zijne Inzet-
tingen, die ik u heden gebiede.

Here God Hemelsche Vader / wy danken U
voor alle uwe weldaden / die wy zonder ophou-
den van uwe milde hand ontfangen / dat uwen God-
delikken wille is / ons te onderhouden in dit tijde-
likke leven / ende ons te verzorgen met alle onze
noodzucht: maar inzonderheid dat gy ons herboos-
ren hebt tot de hoope van een beter Leven / het
welk gy ons geopenbaard hebt door U Heylig Evan-
gelium. Wy bidden U barmhertige Godt ende Va-
der / dat gy niet toe en laat dat onze Herten hier in
deze Wardsche ende vergankelike dingen zouden
opgeteld zijn / maar dat wy altyt mogen op-
wards zien ten Hemel / verwagende onzen Zalig-
maker Jesus Christus / tot dat hy in de Wolken
verschynen zal tot onzer verlossinge / Amen.

Abond Gebed.

O Barmhertige Godt! eeuw'ig licht / s'chepneride
in de duysternisse / gy die verduyft de nacht der
Zonden / ende alle blindhepd des Herten : nadien
gy den Nacht beordineert hebt om te rusten / ge-
lyk den Dag om te arbeypden : Wy bidden U / g'eft
dat onze Lichaamen in vrede ende stilhepd rusten / op
datze daar na bekw'iam zyn mogen te lijden den
arbeyp : diese dzagen moeten. Matigt onzen slaap /
dat wy niet onordentelk en zy / op dat wy aan
U / ende Ziele onbeblekt mogen blyven / ja dat
onzen slaap zelfs geschiede tot uwer eeren. Verlicht
de oogen onzes verstands / dat wy in den dood niet
en ontslapen : maar altijd verwagten op onze ver-
lossinge t'yt Jezu elendighepd. Bescherm ons ook
voorz alle aanbegtinge des D'ubels / ons in U Dep-
lig geleyde nemende. En hoewel wy dezen Dag
niet toe-gebragt en hebben / zonder tegen U g'zoote-
lijks gezondigt te hebben. Wy bidden U w'ld onze
Zonden bedekken door uwe g'zoote barmhertighepd /
gelyk gy alle dingen op Aarden met de duysternisse
des nachts bedekt / op dat wy daarom van u aan-
schijn niet verstootten worden. Geest ook rust ende
tzoost allen Kranken / bedroefden ende aangebog-
tenen Herten / door onzen Heere Jhesus Christus /
die ons also heeft leeren Bidden:

Onze Vader, &c.

Schrif-

Schriftuurlyke Spreuken.

**Om de Jeugd al Bezende tot
Godzaligheid ende Zedigheid op te wekken.**

De Plicht der Kinderen tegens Godt, tegens
haare Ouderen, en tegens haar zelfs.

DE bryeze des **HEEREN** is het beginzel der
Wetenschap: de dwaaze veragten Wijshepd/
ende Tugt/ Prov. 1: 7.

Wie de Tugt lief heeft / die heeft de Wetenschap
lief: maar wie de bestzaffinge haat / is onbernuftig /
Cap. 12: 1.

Een Wijs Zoon [hoord] de Tugt des Vaders:
maar een Spotter en hoord de bestzaffinge niet /
Cap. 13: 1.

Een dwaas zal de Tugt zijns Vaders versma-
den: Maar die de bestzaffinge waar neemt, zal
kloekzinniglijk handelen. Cap 15: 5.

Een Wijs Zoon zal den Vader verblijden: maar
een zot Mensch veragt zijne Moeder. Vers 20.

Die de Tugt verwerpt / die versmaad zijne Ziele:
maar die de Bestzaffinge hoord / krijgt Verstand /
Vers 32

Die zijnen Vader / ofte zijnen moeder bloekt /
zijns Lampe zal uptgebluscht worden in zwarte
Dopsternisse / Cap. 20: 20.

Hoord na uwen Vader / die u gewonnen heeft: ende
en veragt uwen Moeder niet / als yn oud geworden
is. Knopt de Waarhepd / ende en verkooptze niet:
[mitsgaders] Wijshepd / ende Tugt / ende Verstand.
Cap. 23: 22, 23.

Die zijnen Vader / ofte zijne Moeder berooft / ende
3cpd /

zend / 't **G**u is gerne overtzeding ; die is des verderende mans Gezelle. Prov. 28. 24.

De Dage [die] den Vader bespot / ofte de gehoorzaamhepd der Moeder veragt / die zullen de Sabens der Beeke upt pikken ; ende des Arends Jongen zullenze eeten. Cap. 30: 17.

Zo wie zijnen Vader / ofte zijne Moeder slaat / die zal zekerlik gedood worden. Wie ook zijnen Vader / ofte zijne Moeder bloekt / die zal zekerlik gedood worden Exod. 21: 15, 17.

Hebt gp lust tot wijshepd / zo bewaard de Geboden / ende de Heere zal u dezelve verleenen. Want de bzeze des Heeren is wijshepd ende tugt : ende zijn welbehagen is geloobe ende zagtmoedighepd / Syr. 1: 26, 27.

Die den Heere bzezen / en zullen zijne woorden niet ongehoorzam zijn / ende die hem lief hebben zullen zijne wegen bewaaren / Cap. 2: 18.

Wie zijnen Vader eerd / die verzoend zijne zonden. Ende wie zijnen Moeder eerd / is gelijk als die schatten bergadert / Syr. 3: 3, 4.

Wie zijnen vader verlaat / die is gelijk een Godslasteraar / ende wie zijne Moeder tot toorn betrekt / die is verbloekt van den Heere / Vers 2, 18.

En zijt niet stout met uwre tonge / ende lup ende slap in 't werken. Cap. 4: 34.

Mijn Kind / verlies de ondertwijfinge van uwre jeugt aan / ende tot uwre grijze haren toe zult g wijshepd binden. Cap. 6: 18.

De Lupaard is te gelijken by eenen beslijkten Steen / ende een pgelik schupffelt hem upt ober zijne on-eere. Een Lupe is gelijk een Kot-drek op den Mist-hoop wie hem opneemt / schud de hand af / Cap 22: 1, 2.

Bewend uwren Mond niet tot Zweeren / ende en gewend n niet den Repligen te noemen Cap. 23: 8.

Wie

Wie den Heere breeft / die zal zijne Onderwopzinge
aan neemen / ende die haar broeg tot hem maaken /
zullen vinden wat haar wel behaagt / Syr. 32: 15.

Mijn kind / verzoekt uwe Ziele ter wijlen gij leeft /
ende ziet wat booz haar schadelik is / -ende en geeft het
haar niet / Cap. 37: 28.

**Pligt der Ouderen tegens haare Kinde-
ren, om die te luttigen ende te Leeren.**

Tugtigt uwen Zoon / alster nog hoope is: maar
en verheft uwe Ziele niet / om hem te dooden /
Prov 19: 8.

Leer de Jongen de eerste Beginzelen na den epsch
zijns wegs / als hy ook oud zal geworden zijn / en
zal hy daar van niet afwijken / Cap. 22: 6.

En weerd de tugt van den Jongen niet: als gij
hem met de Roede zult slaan / en zal hy niet sterven.
Op zult hem met de Roede slaan / ende zijne Ziele
van de Helle redden / Cap. 32: 13, 14.

Openbare bestzaffinge is beter dan verborgene
licfde Cap 27: 5.

De Roede / ende de bestzaffinge geeft wijshepd:
maar een kind dat [zig zelven] gelaten is beschaamd
zijne Moeder. Tugtigt uwen Zoone / ende hy zal u
gerusthept aan doen: ende hy zal uwe Ziele vermaa-
kelikheden geven / Cap. 29: 15, 17.

Hebt gij kinderen / onderwijst dezelve / ende buigt
haaren hals van der Jeugd aan / Syr. 7: 23.

En verlangt niet na een onnutte menigte van kin-
deren / nog en verheugt u niet over Godlooze Zoonen:
indien gij vermenigvuldigen / verheugt u over haer
niet / zo de bzeze des Heeren hy haar niet en is. Ver-
trouwt

troutot op haar leven niet / ende en agt haare menigte niet. Want een flegtbeerdige is beter dan [zulke] Dupzend / Ende [’tis beter] zonder kinderen sterben dan Godlooze kinderen hebben Syr. 16: 1, 2, 3, 4.

Kinderen die in een goed leven worden op-geboord: die verbergen de slechte afkomst van haare Ouders. Kinderen die in betagtinge ende ongeschiktheid haare roemen / die bebleken de Edele af-komst haars Geslags / Cap. 22: 7.

Wie zynen Zoon lief heeft die zal de Hoede althids aan hem bezigen / op dat hy eyndelik van hem verheugt worde. Wie zynen Zoon tugtigt / zal over hem verblyd worden / ende in ’t midden der Dermaarde Liedien zal hy van hem roemen. Wie zynen Zoon leerd / die zal zyne byand tot jaloersheid verwekken / ende in tegenwoordigheid der Vrienden zal hy over hem vrolijk zijn. Is zyn Vader gestorven / zo ist als of hy niet gestorven en waare: want hy heeft na hem agter gelaten enen die hem gelijk is / Cap. 30: 1, 2, 3, 4.

Wie zynen Zoon af-stykt / die verbind zijne wonden / en op elk roepen worden zijne Ingetwanden ontroerd. Een ongetemt Paard word wrebelig / ende een ongebonden Zoon word moetwillig. Streeld uw’ kind / ende het zal u verschrikken: speeld met hem / ende het zal u bedzoeven. Tagt niet met hem / op dat u geen smerte en over home / ende gy ten laasten niet op uwe tanden en bijtet. En geeft hem geen magt in der Jeugd / ende en overziet zijne onweetendheden niet. Dupgt hem zynen hals in der Jeugd / ende breekt zijne Lendenen / terwijl hy nog een kind is / op dat hy niet t’ eeniger tijd verhard zynde / u ongehoorzam / ende uwer Zielen een smerte zy. Onderwijst uwen Zoon / ende maakt uw’ werk van hem / op dat gy u niet en stoot aan zijne ongeregeltheid: Cap. 30: 7-13.

En

En geeft uwen Zoon ende Wijs / Broeder ende
 Vriend geen magt ober u / zo lange gp leest / ende
 en geeft uwe Broederen aan geen ander / op dat gp
 niet berouw hebbende om dezelve behoeft te smeek-
 ken. Zo lange als gp nog leest / ende Aassern in u
 is / ende geeft u zelven in niemands anders magt
 ober. Want het is beter / dat de hinderen u smeek-
 lien / dan dat gp na de handen uwer Zoonen ziet.
 Syr. 33: 19, 20, 21.

NEGENDE TRAP.

Leerende, hoe men een Penne wel zal
 snyden, houden endē voeren, &c. Als
 mede van de Punctuatie, Distinctien
 van 't Lezen ende Schryven: Mits-
 gaders van de Abreviatien.

De Voorgaande Trappen / van tred
 tot tred / in ordre op-gesclommten syn-
 de / is U L. allet genoegzaam Ge-
 leerd / wat tot de Spel sijn Leet-konst van
 noden is / zo gy onze Onderwijzinge maar wel
 hebt waer genomen. Volgt dan nu myn Ne-
 gende Trap / die met regt mag genoemd worden /
 De Kleyne Schryf-konst, die U L. sal leet-
 ren sijn Penne wel te snyden / te houden sijn
 te voeren / sijn fondament om u Letteren wel
 te formieren: ook om wel te Schryven / ende
 op dat dezer Trap mede mag dienen door de

D 4

geen

geene die sig voordt in 't Lezen wil oeffe-
 nen / om Geschreeven Schriften / als Briefven /
 Contracten en anderzintt / te lezen / so heb-
 ikze niet een Geschreeven Schrift laten Bru-
 ken / te meer om datze principalyk van de
 Schryf-konst handelt / also dat een ygelyk uit
 dit eenige Boekken alderhande soorten van Boe-
 ken en Geschreeven Briefven perfectelyk kan lee-
 ren lezen. Ingelyk verscheyde handten leeren
 Schryven:

Qnderrigtinge , om te leeren een goede Penne
 te snyden , ofte te bereyden.

Als men een Penne bereyden wil om te
 Schryven / moet men hier veel in agt
 nemen so ge in u Schrift of Letteren die ge in
 't Schryven maaken wilt / 't is dat ge 't enden
 Linker of Legter-hand drayen wilt / dat als dan 't
 spilt of punt der penne op die zyde een weynig
 hooger af-snyd als 't ander syde / in dier voe-
 gen dat de Penne / daanze 't konst is u op die
 zyde in 't Schryven vast held : maar so het
 Schrift heel regt moet wozen / gelyk men
 meestendeel doet in de Staande Nederland-
 sche / als ook in de Spaansche / Romeynsche /
 Florentynsche / en andere handten / maakt als
 dan dat beyde de spitzten / ofte punten der Pen-
 ne / een lang gesnedt syn. Als dan Schry-
 vende / maakt dat ge in een ghesel Woord hoe
 lang

lang het zelve ook mag wezen / alle Letteren
van 't Woord aan mekander en bind / ende met
een trek voloydet / ende sy ligt de Penne
geenzint op / voor ende al ter 't Woord vol-
komelyk sy gesehreven. Dit doende zal u
Schrifte zonder eenig twyffel goed wezen.

Maniere om eene Penne te voeren of te houden.

De Penne versneden ende wel bereyd syn-
de / moet men die houden eerst met twee
Vingeren. Te weten / met den Supren ende
den voorste Vinger; daar toe dan een weinig
voegende de naast-volgende: te weten / den
middelften Vinger / sluytende deze drie Vin-
geren alsoe Eric-hoekig wyze om de Penne; met
de twee eerste moet men de Penne meest
houden / den middelften alleenlyk tot hulpe
nemende / op dat de Penne u diest te raster
ter hand sta. Sy moet ook in 't Schryven
u Vingert recht uyt strecken; Nog de middelften
een weynigjen langer voegende als de twee ande-
re: maar zo / dat den middelften op den vierden
Vinger / half ende half / ende den vierden op
den kleynsten Vinger van agter op bouwe: alsoe
dat de geheele hand alleenlyk op den kleynsten
Vinger moet steunen of rusten. Dit is nu van
de Penne te snyden / ende wel te houden.

Volgt nu een regte maniere om wel te lee-
ren Schryven.

Een goede Onderwyzinge, om alle Letteren
wel te formeeren, ende te Schryven.

In den eersten moet den Schryver wetten /
dat de Lighamen der Letteren een groot
moeten zyn. De Lettert rond ofte vierkant /
kentdeelt Schoofdet of Vesteerttet : En som-
mige Schoofdet en Vesteerttet te samen. On-
der de ronde en vierkante behooren (a o e m n e
r p v w x) en deze maaken een bloot Lighaam.
Onder de Schoofde en Vesteerte / zyn zommig-
ge rege ofte dwars / de andere Hoogt-voege Scho-
foofdet of Vesteerttet. De rege en dwars Ve-
steertede zyn deze (b g h k l y z) maar de (f)
en de (s) zyn Schoofde en Vesteertede te sa-
men. Ende deze moeten begonnen worden om-
kent de hoogte van een Letter / boven het Ligh-
haam der Lettert daar zy by staan / ende van daar
af gedaekt tot het onderste deel toe van het Ligh-
haam / ende op-vaardt halve-maant voege / van
de linker na de Rechter-hand om-geskrond / de
hoogte ten minsten van een Lettert lighaam.

Ten tweede / de Hoofden en Steerten / na
haar rege maat / moeten zyn zo lang als twee-
maal het Lighaam der Letteren / bezonder van
de dwarsse en rege / als in de (d) wat boven de
rondighoofdet Lighaamt is / namelyk de dwars-trek /
die moet zo lange zyn als twee-maal de onderste /
als in de (p q en i) rege Vesteerte / en in de
(y z en z) Hoogt-voege gesteerde Lettert.

Ten

Ten derden / deze sijn Hoogt-wyze Geschoofde
 en Gesleete Lettert (b g h k l) en deze worden
 begonnen recht boven 't Lighaam van de Lettert / trek-
 kende eerst of twee maal zo hooge als 't Lighaam
 van de Slinker-hand af na de Legter / als ten
 Hoogtken / ende van boven weder recht neer / en
 de Lighaamen van (b en w) moeten van onder
 plat / en dan rond op / tegen 't begin van 't Hoofd
 om getogen ende besloten worden / ende de (g)
 onder van de Legter-hand na de Slinker om
 getogen worden / ende de (v) ter contrarie van
 de Slinker na de Legter-hand toe.

Ten vierden / de rindende (t) word getrokken
 eerst op deze maniere (-) en als dan rond / van
 de Legter-hand na de Slinker / Hoogt-wyze
 omtrent zo hoog op-trekkende als 't Lighaam is /
 of weynig hooger.

Ten vyfden / de (t) word begonnen van boven
 het spilt / maar dwaert na de Slinker-hand toe /
 met de hand van de Penne trekkende / en het
 Lighaam voert tot beneden toe / met het plat
 van de Penne recht neder getrokken; ende in 't
 scheyden van 't Lichaam en de Steert / en
 dwaert-streepken daar door halende / heel sijn / 't
 is niet nodig te gebruiken een dwaert-streepken
 van 't spitze der (t) want 't gemeyn gebruik leerd
 nu de (t) maar simpel van boven tot beneden
 met het plat der Penne te brengen / zonder on-
 der aan enig plat te maaken / maar alleenlyk
 in 't begin sijn Penne een weynig te lichten / en in
 't af.

't afrokkenen sijn Penne een weinig te drucken of
 zwaarder te houden / ende die also getrokken /
 het dwars (-) streepken 't welk daar door gesaald
 moet wesen / heel sijn maaken / als gezeyd is.
 Men maakt ook somwyle een (t) alleenlyk af-
 trekkende als boven / ende onder heel plat / op
 deze maniere. (t) het welk meestendeel geschied
 in 't eynde der Woorden / ende als dan een ge-
 bruykt men het dwars-streepken niet.

Teu lossen / met dezen trek (l) 't welk een
 (cl) is / konnen gemaakt worden (hhll) en
 met de (o) konnen gemaakt worden deze navolgen-
 de Lettert (a o d e o q) met den trek van (i) worden
 begonnen (i i j m n p f s r v w) alsodat die deze drie Let-
 teren (l o i) wel maaken kan / merwt ik vastelyk
 dat hy het geheele D / P / C. wel zal konnen.

NOTA. Sat de Letteren in u Schryven
 zo veel spatie van mallanderen moeten hebben /
 dat 'er tusschen beyde een (i) kan staan. Ook
 mede tusschen twee Woorden de spatie van een (o)
 ofte een hoogsten een (m) een waart dat gy in het
 Schryven eenigten trek van een Letter zoud willen
 nyden: voort moeten twee Regels zo verre van
 mallander staan als yder Regel breed is / also
 dat de Lettert van d'ene Regel d'ander niet
 en roeren / ten hy enige Lettert met geheele lan-
 ge Trekken waart: Schryft ook u Regel recht;
 daar wel op lettende / zal u Schryft goed sijn.

Volgt

Volgt van de Punctuatiën, Distinctiën ofte onderscheydunge der Redenen, in 't Lezen ende Schryven gebruykelyk.

No dit alles aangevozen hebbende / kan ik
niet maaken / om u niet te perfector te
maaken in 't Lezen ende Schryven / U L. door
dezen Trap te leeren al de Distinctie / Punctua-
tien / Abreviatiën / die in onzen Nederlandfchen
Brull ofte Schriften / waer genomen ende in age
genomen moeten worden / want zo gy perfect ende
met verstand wild Lezen / zo moet gy voor al eerst
weeten / ende in age nemen waer gy in 't Lezen
moet op houden / ofte rusten / om den zin wel
te verstaen / van 't geen gy leest: anders it al
u lezen te vergeeft / ende zonder begrip van zin.
Maer in 't Schryven is U L. dit voornamenlyk
nodig te weten. Want indien gy enige Brief
ofte iets anders komt te Schryven / zonder Di-
stinctiën ofte onderscheydunge der Leden / zoudt
niemand uwe meininge ten regte konne verstaen
nog begrypen: Saaxom heb ik nodig geagt dezen
Trap der Distinctiën ende Punctuatiën (die an-
dersint mede by de Leet-konst behoort /) alhier
by de Schryf-konst te stellen / also men eerst
dast moet konnen Lezen / al ser men de
kracht der Punctuatiën kan begrypen: maer in 't
Schryven / moet men die in 't begin noodwendig-
lyk wel weten te maaken sy te verstaen.

De

De Punctuatiën zyn dan deze:

1. , / Comma of Virgula.
2. ; Punct-Comma of Semi-Colon.
3. : Dubbelde-Punct of Colon.
4. ? Interrogatio of Vraag-teeken.
5. ! Admiratio of Verwonderings-teeken.
6. Punctum, of Punct, of Stippen
7. () Parenthesis of Tusschen-stellings-teeken.
8. - Copulatio of t'Zaamen-knoopinge.
9. = Divisio of Schep-teeken.
10. ' Apostrophus of Apheresis, dat is / Teeken van weg-neminge.

Van de Comma of Virgula. (/)

Dit Teeken word by de Grieken Comma ge-
noemd / ende by de Latynen Virgula, zyn fi-
guure in de Grieksche en Latynsche Schrif-
konst is aldus (,) maar in de Hoog en Neder-
duytsche Bruk is 't een schuynt recht Streepken /
als hier (/) ende met dit Teeken worden on-
derscheyden de Woorden / Spreuken ende on-
volkomene Leden / die van sanderley Materie
spreekende zyn / nochtan niet buyten propoos / in
den zekeren zyn / wat wyd uyt loopen. Ende over-
al waar deze Comma of Virgula staat / moet
men een kleyn weynig rusten / en zyn Adem wat
verhalen. Als by Exempel: Ik heb in de
Schriftuure van Job geleezen, dat hy hadde veel
Kinderen, veel Rykdommen, veel Ossen, veel
Koeien, veel Schapen, en veel Kalveren, &c.

Van de Punct Comma of Semi-Colon. (;)

Dit Teeken word gebruykt om onderscheyd te
maan

maakt in een Zedten daar de Volgende Spraken
 een van zijn schynen te willen veranderen / en
 mogt dien tot verklarings en bevestigings van
 't geen te voort is gezegt : beduydende een
 derde of vierde-deel van een volkomen zin.
 Als by Exempel : Zo zegt de HEERE ,
 ziet dat ik gebouwt hebbe , breek ik af ; ende
 dat ik geplant hebbe , ruk ik uyt ; zelfs dit
 gantche Land , &c. Ende waar men dezen Punct-
 Comma, ofte Semi-Colon, Gedrukt ofte Geschre-
 ven vind ; daar moet men syn Oudem de hofste
 langer verhalen / ende rusten / als by de (,)

Van de Dubbelde-Punct, ofte Colon. (:)

De Dubbelde-Punct, of Colon word gesteld
 agter een vaste zedten / die een halven zin
 maakt ofte een lid van eenige Sententie / daar
 men nog iets by voegen moet om den volkomen
 zin te besluyten : als by Exempel : Alzo voer
 Elia met een Onweder ten Hemel ; Ende Eliza
 zag 't : Ende hy riep : Myn Vader , Myn Va-
 der , wagen Israëls , ende zyne Ruyteren , ende
 hy zag hem niet meer : Ende hy vattede zyne
 Kleederen , ende scheurdeze in twee stukken.
 Waar men dit Teekten vind / moet men sent
 zo lange rusten als by een Comma, ende een wey-
 nigjen langer als by een Semi-Colon.

Van de Interrogatio, of Vraag-teeken. (?)

Interrogatio, of het Vraag-teekten / steld men
 als

als men ymand een Vraag-roeden steld / ofte
ymand iets of wat vraagt : Ende word altoot ag-
ter de Vraag-roeden getekend / Zie by *Exempel* :
David riep Abner : Zult gy niet antwoorden
Abner ? Doe antwoorde Abner : Wie zyt gy
die tot den Koning roept ? Doe zeyde David
tot Abner , zyt gy niet een Man , ende wie is u
gelyk ? Waarom dan en hebt gy over uwen
Heeren den Koning geen wagt gehouden ?
Op dit Vraag-teeken mag men zo lange rusten /
als by de *Calen*.

Dan de Admiratie, of Teeken der Verwonder- ringe / ofte Verbaasheid. (!)

Het Teeken van Verwondering of Verbaas-
heid / moet men altyd stellen als men in 't
Schryven een Leden voor heeft van Ver-
wondering / Verbaasheid / Verschrikking / of als
men enige Beklagte doet / als by *Exempel* :
O ! Hoe ydel zyn de gedagten der Menschen !
ô Elendig ! die geene , die na de Hoogheden
der Wereld staan ! die niet en begeeren dan
Rykdom en Pragt , ende Hooge Staaten : ô !
Hoe gelukkig is den stand der Armen , end der
geener , die haar Brood eten in 't Zweet haares
aangezichts.

Dan het Teeken Punctum. (.)

Punctum , ofte Puncten / steld men altyt als
de Leden ofte zin volkomen ofte geheel vol-
maakt

maakt it / ende altz gze Schryft / zo moet gze
 altoot de eerste Letter van het Woord dat er
 laan volgt met een grootte Voor-letter / dat it
 een Capitaal ofte Hoofd-letter maken / doe
 dien dat gze met dit Puntken de Leden ofte Zin
 hebt gesloten ; en de andere wederom begint :
 Gze moet ook wecten / dat men alle Officity ende
 alle Naamen van Menschen / Sediorten / Lan-
 den / Steden / Borpen / Planten / Boomen /
 Drugten / Bergen / Rivieren / ende diergelyke
 meer / met een Capitaal ofte Hoofd-letter
 moet Schryven / by Voorbeeld : Het is beter een
 Beer te ontmoeten , die van zyn Jongen beroofd
 is , als een Sot in zynder Sotheyd .

Tusschen-stellings Teeken / of Parenthesis. ()

Parenthesis , it is onze Taalen te seggen een
 tusschen-in-stelling / en word gesteld / daar
 men iets tusschen de Leden wil in voegen / om
 de Materie die te klaarder te doen verstaan /
 't welk men zonder den zin te kronken / daar
 ook kan uyt laten / en word getekend met twee
 halve Maandjes / waar van 't eerste halve
 Maandje gesteld word in 't beginzel van 't gene
 men in steld / die eygendlyk *Parenthesis* , word
 genaamd : ende het ander in 't eynde / wient
 Naame it *Conclusio* , ende worden getekend
 aldus (). *Exempli gratia* : A's Cræsi Zoone
 zag , (dien van Natuuren stom was) dat een
 Soldaat zyn Vader wilde doorsteken , &c.

**Van de Copulatio, in het Latyn. Hyphon in
't Griex; en Zaamen-knoopinge in 't
Duyts (-)**

Copulatio, Ist in onze Taale een te samen-
knoopinge / daar mede men twee Woorden aan
malkander knoopt: ende word gesteld aldus / by
Exempel: Agtet niemand gelukkig eer hy in
zyn leven ge-eyndigt heeft. Hier ziet gy in
ge-eyndigt, het dit Woord word gebonden / ende
met dit Teeken te samen aan malkanderen ge-
hegt. **Begeelykt** / Wyn-ranken, Zee-baaken,
Spys-offer, Zamen-komste, Schrijf-peune,
en diergeleyke meer.

Van het Teeken Divisio, (-of-)

Divisio, Dat is een verdelinghe der Sylla-
ben / ende dat moet men gebruiken als men op
't einde van een Regel in 't Schryven / een
Woord van malkanderen moet deelen / door dien
de plaats te kort vald om het geheele Woord te
volgenden / deylende also 't Woord af met Syl-
laben / en zult als dan na de laatste gelatene
Syllabe stellen het Teeken Voorz. (-Of-)

Van het Teeken Apostrophus, (')

Apostrophus, Ist zo veel te zeggen / als een
weg neminge van een Vocale, of zelf-klinker /
ende word dit Teeken altoot gesteld in dezelve
plaats daer die Vocalis, of zelf-klinker is
weg

noch genomen / om aan te wyzen dat daar een
 Vocalis is uyt gelaten als in deze Woorden /
 d'Eerste, d'Akker, d'Eeuwige, t'onzent,
 t'uwent, t'allen tyden, &c. In welke d'Apo-
 strophus, moet staan agter de (d') en (t') om
 dat de uytgelaten Vocalis, daar behoort te staan /
 betoekende (d') de, ende de (t') tot, gelijck of
 'er stonde / de eerste, de Akker, de Eeuwige,
 tot onzent, tot uwent, tot allen tyden, &c.
 Doet ook dat agter de (d') nog (t') geen Apostro-
 phus, en mag komen / 't en zy het volgende
 Woord niet een Vocalis bejind / gelijck zy in de vol-
 gende Woorden ziet; want men niet mag Schry-
 ven / d'Heeren, d'Staaten, d'Gedeputeerden,
 d'Meester, maar de Heeren, de Staaten, de
 Gedeputeerden, de Meester, &c. 't Welck
 nochtan by veel Schrybentz grovelijck word mis-
 bruykt; somtijdt gebruykt men dit Teeken op een
 andere maniere / Ende word als dan een Apheresis,
 dat is: een Voor-af-neminge genaamd / hier word
 als dan het Teeken gesteld voor de ('t of 's) also
 de Vocalis, en andere Letteren / aldaar weg ge-
 nomen zyn / gelijck zy ziet in deze Woorden /
 't was, 't zal, 't welk, 't Volk: 's Morgens,
 's Avonds, 's Nagts, &c. Welhier betoekende
 ('t) het, de ('s) des, als of 'er stonde / het is,
 het was, het zal, het welk, het Volk: des
 Morgens, des Avonds, des Nagts, &c.

Van de Abreviatien ; ofte verkortinge der Nederlandsche Woorden en Syllaben.

Aangaande de Abreviatien ofte verkortinge der
Woorden in 't Schryven / sijn in overvloed in
onze Nederlandsche Taale: sy zo ik die alle wilde
aanvryze / behoefde allteen daar toe veel een Groot-
boek: zal dan hier nu sleggt eenige af-beelden die
meest bekend sy in gebruik sijn / als volgt:

(En / word geseld voor ende:) voorsz. voor
voorschreven; (voorn. voor voornoemd:) m3.
voor niet; (m3. voor met;) dz. voor dat; (h3.
voor het of heyd;) Sr. voor Seigneur; (Mr.
voor Meester of Monsieur;) Kon. Maje
voor Koninklyke Majesteit; (Princ. Excell.
voor Princelyke Excellencie; (Ged. voor Ge-
daagde; (Imptr. voor Impetrant;) Leqt. voor
Lequirant of Lequest; (Triumph. voor Trium-
phant;) Sent. voor Sententie; (Oblig. voor
Obligatie; sy zo voort.

TIENDE TRAP.

Leerende de eerste Fondamenten van de Reken-konst.

Numeratio, of Tellinge

Lerd de Getallen noemen en uptspreken / die ge-
maakt worden upt deze tien Cyffers / namelijk :

1 / 2 / 3 / 4 / 5 / 6 / 7 / 8 / 9 / 0.

Cyffer- Getal.	Naam of Waardye	Gemeen Getal.	Cyffer- Getal.	Naam of Waardye	Gemeen Getal.
1	En	I	10	Tien	X
2	Twee	ij	11	Elf	Xij
3	Drie	ijij	12	Twaalf	Xijij
4	Dier	iiii	13	Dertien	Xijijij
5	Dijf	v	14	Veertien	Xijijiv
6	Zes	vi	15	Dijftien	Xijijvi
7	Zeven	vij	16	Zestien	Xijijvij
8	Agt	vijij	17	Zeventien	Xijijvijij
9	Nege	viii	18	Agtien	Xijijviii
0	Nullo	o	19	Negeentien	Xijijviiiij

Cyffer- Getal.	Naam of Waardye	Gemeen Getal.	Cyffer- Getal.	Naam of Waardye	Gemeen Getal.
20	Twintig.	xx	200	Twee-honderd	ijC
30	Dertig	xxx	300	Drie-honderd	ijijC
40	Veertig	xl	400	Dier-honderd	iiiiC
50	Dijftig	l	500	Dijf-honderd	vC
60	Zestig	lx	600	Zes-honderd	viC
70	Zeventig	lxx	700	Zeven-honderd	vijC
80	Achientig	lxxx	800	Agt-honderd	vijijC
90	Negeentig	lxxxij	900	Nege-honderd	vijijijC
100	Honderd	C	1000	Duizend	M

Weg op een ander Maniere.

Die zijn Getallen al,
Te noemen niet en weet,
Van Reekening en zal,
Hy geven geen bescheet.

Getallen van eenen
tweenden
dusenden
elken dusenden
honderd dusenden
tweenden
elken tweenden
honderd tweenden
dusenden

- 1 1
- 1 2 xij
- 1 2 3 Ic xxiiij
- 1 2 3 4 Im iic xxxiv
- 1 2 3 4 5 xiim iic xlv
- 1 2 3 4 5 6 Ic xxiiim ivc lvj
- 1 2 3 4 5 6 7 Imm iic xxxivm vc lxxvij
- 1 2 3 4 5 6 7 8 xiimmi iic xlviii vic lxxviii
- 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Ic xxiiimmi ivc lviiii viic lxxxix
- 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0 Im hc xxxivm vc lxxviii viic xc.
- 96 Zes-en-negentig.
- 374 Drie-honderd Vier-en-zeventig.
- 1639 Een-dusend Zes-honderd Negen-en-dertig
- 56008 Zes-en-vijftig-dusend en agt.
- 307685 Drie-honderd-dusend 7-Dusend 600 en 85

Additio, ofte Optellinge.

Leerde hoe men verschepde Perceelen van Getallen in een Zomma zal brengen.

9 Als by Crempel: hier ter 3den staan 9 Gulden / 5 Gulden / 3 Gulden en 7 Gulden / onder
5
3
7
30 begint te werken van onderen op / ende zegt
7. ende 3 maakt 10 en 5 maakt 15 en 9 maakt
24 24. Zo is u Zomma volmaakt: ende behoort
24 Guld.

24 **Guld.** steld die onder de Linie die onder de boozschreven **Somma** staan: gelyk hier boven te zien is.

25 | Hier staat nu ter zjden 25 **Gulden** / 62 **Gul.**
 62 | ende 34 **Gulden** / om deze drie Perceelen in
 34 | een te brengen / zo begint te werken onder
 ——— | aan de **Somma** / te weten van de 4 aflopende
 121 | de opwaards / ende zegt / 4 ende 2 maakt 6
 ende 5 maakt 11. Nu moet gy weten dat de **Sjpe** van
 5 / 2 en 4 enkelde **Getallen** zijn / en de **Sjpe** van 2 / 6
 en 3 **Tienen** zijn: daarom steld de 1 van 11 onder de
 4 nu behoud gy 1 / teld die met de naaste **Sjpe** van on-
 der op / ende zegt 1 en 3 is 4 ende 6 is 10 ende 2 is 12 /
 steld 12 onder de boozsch. **Somma** by de 1 die gy onder
 de 4 gesteld hebt zo is deze **Somma** ook volmaakt /
 en belooft 121 **Gulden** / gelyk gy hier boven ziet.

Guld.	Stupb.	Pen.		Een koopman geeft upt	
476	—	12	—	9	476 Gul. 12 Stup 9 Pen.
779	—	4	—	6	nog 779 Guld. 4 Stupb.
325	—	6	—	12	6 Pen. nog 325 Guld.
345	—	18	—	14	5 Stupb 12 Pen. nog
<hr/>				9	245 Guld. 18 Stupb. 14
1927	—	1	—	9	Pen. Vrage: Hoe veel

dat hy uptgegeven heeft? Steld deze **Getallen** onder
 malkanderen gelykze hier ter zjden staan. Nu begint
 van de **Regter-hand** af: zeggende 4 ende 2 is 6 ende
 6 maaken 12 ende 9 maaken 21 / dan gaat na de vol-
 gende **Linie** / van dewelke elk **Betal** zo veel als 10
 doet / ende zegt 21 en 10 is 31 en 10 is 41. Nu de-
 wyle de **Penningen** hier mede opgeteld zijn / zo moet
 men geen 41 daar onder stellen / maar ober leggen
 hoe veel **Stupbers** / (het welke de **Naam** is van de
 voozgaande **Getallen**) dat 41 **Penningen** maaken /

ende men vint 2 Stupbers / ende schieten 9 Penningen over / die men onder deze opgestelde Linie der Penningen seld / dewijle dezelve geen heele Stupber en maaken / ende de 2 die Stupbers zijn / doet men by de Stupbers / zeggende / 2 en 8 maaken 0 ende 5 is 15 en 4 is 19 en 2 is 21 en 10 albooren is 31 ende 10 is 41 / dewelke 2 Gulden ende 1 Stupber maaken / derhalven zet men 1 onder de opgestelde Liene der Stupbers / ende doet 2 by de volgende Linie der Gulden / werket dan als booren : zulks dan de uptgift hier af is / 1927 Gulden 1 Stupber 9 Penningen / als blijkt by 't voorschreven Exempel.

Guld.	Stupb.	Penn.	Guld.	Stupb.	Penn.
1348	— 19	— 12	75432	— 8	— 9
2589	— 7	— 9	32920	— 9	— 8
2354	— 9	— 8	54:6	— 7	— 9
3409	— 8	— 9	34783	— 8	— 6
<hr/>			<hr/>		
9702	— 5	— 6	148562	— 14	— 0

Proeve van Additio.

Maar of het gebeurde dat men twijffelagtig naar als men zyn Werk volbragt hadde / of dat pmand dagte dat hy hem vergift mogte hebben in 't op tellen / zo konn gy utwe Somms proberren ; werpende alle de 0 daar upt / ende de Coffers die hy dan over houd van de Somma / moet andere gelijk zijn / die gy upt den Facis ook over houden zult / als gy van gelphen al de 9 daar mede uptgeworpen hebt.

Sub-

Substractio, ofte Af-trekkinge.

Dijend om het minste Betal van het meeste af te trekken 't welk gedaan zynde / zo werd het overblyfszel de Rest genaamd Hier zijn vier zaaken aan te merken; Eerstelyk de Schuld; ten tweeden / de Betalinge; ten derden / de Rest; ten vierden de Proebe.

Schuld	565
Betalinge	431
<hr/>	
Reste	134
<hr/>	
Proebe	565

Exempel: Een koopman is schuldig 565 Guldens / waar op hy betaald 431 Guldens Dage / hoe veel nog de Rest blijft? Om dit te weten moet men vooz eerst de Schuld op stellen ende onder dezelve de Betalinge / ende (beginnende aan de Rechterhand van onder opwaards) zeggende 1 van 5 blyft 4 / en sield de 4 onder de 1 daar na zegt 3 van 6 blyft 3 / en sield die onder de 3 daar na zegt 4 van 5 blyft 1 / en sield de 1 onder de 4 / Rest dan nog 134 Guldens

Om nu hier af een Proebe te maken / zo Addeerd de Reste 134 met de Betalinge 431 die moeten te zamen weder effen zo deel uyt maken als de bovenste Schuld bedyaagt / te weten 565 gelijk gy hier boven ter zynen getekend ziet: Ende dit is de rechte Proebe van Substractie.

	Guld	Stupb	Pen.
S.	3456	— 9	— 8
B.	3345	— 7	— 5
<hr/>			
R.	111	— 2	— 3
<hr/>			
P.	3456	— 9	— 8

	Guld.	Stupb.	Pen.
S.	58542	— 9	— 9
B.	34221	— 4	— 3
<hr/>			
R.	24321	— 5	— 6
<hr/>			
P.	58542	— 9	— 9

Tafel van de Multiplicatio.

Multiplicatio, of Vermenigvuldiging.

Leerd een Getal / dooz hem zelven / of dooz eenig ander Getal vermenigvuldigen / waar toe nodig is deze volgende Tafel wel vastteghen van herten te konnen.

2 maal	2 is 4	5 maal	5 is 25	12 maal	2 is 24	
	3 — 6		6 — 30		3 — 36	
	4 — 8		7 — 35		4 — 48	
	5 — 10		8 — 40		5 — 60	
	6 — 12		9 — 45		6 — 72	
	7 — 14		6 maal		6 is 36	7 — 84
	8 — 16				7 — 42	8 — 96
	9 — 18				8 — 48	9 — 108
	3 maal		3 is 9		7 maal	9 — 54
4 — 12		7 is 49	11 — 132			
5 — 15		8 — 56	12 — 144			
6 — 18		9 — 63	16 maal		2 is 32	
7 — 21		8 maal		8 is 64	3 — 48	
8 — 24				9 — 72	4 — 64	
9 — 27	9 maal	9 is 81		5 — 80		
4 maal		10 — 90		10 — 90	6 — 96	
	4 is 16	10 maal		10 — 100	7 — 112	
	5 — 20		10 — 100	8 — 128		
6 — 24			9 — 144			
7 — 28			10 — 160			
8 — 32			11 — 176			
9 — 36			12 — 192			
				13 — 208		
			14 — 224			
			15 — 240			
			16 — 256			

Met welke Tafel wy de Cap van de Fundamenten der Recken-konst zullen beslypen / also wy **III** niet meer als 't beginzel der boozs. kinst / boozgenomen hebben te onderwyzen.

E L F D E T R A P.

Begrypende verschepte stigtes- lyke en Leerzame Rym-spreuken.

Beminde Liefhebbers / hier geef ik u nu nog eeni-
ge zeer leerzame / Stigtelyke / ende aandagige
Derskens in Rym met verschepte zouten van Aet-
teren gedrukt: om H. A. daar door zo veel in het
Lezen ende Schryven van de Rym-konst (die nu zo
zeer in zwang gaat) mede allengskens te oefnenen:
Somminge der zelver Derskens zomtjds na Schry-
vende / eenige attemets Lezende ofte ook van bukten
leerende / daar op dan best toe genegen zult zyn:
want de Rym-konst vermakelik / zinnik / ende door-
dringende is / om de Menschen tot deugden aan te
zetten. Hoop dat H. A. deze mijne moepte ende ac-
bejd niet onaangenaam zal zyn.

Alwaer 't een kind maar die u leerd /
En houd u hert niet af-geleerd:

Wanneer my zmand leeren wil /

Ik maak in 't leeren geen verschil:

Wanneer 't goed is 't goey ik leer /

Laat leeren my / 't zy knecht of heer /

Laat leeren my / 't zy wyf of man /

Wanneer ik slegt wat leeren kan /

Sie zal / het groot of klein in schyn /

Altyd hier in mijn Meester zyn.

Wagt u, Jonge Jeugd voor 't kwaad,

Of het nu schoon in zwange gaat,

Laat nooyt een Dag ten einde gaan,

Of gy hebt eerst wat goeds gedaan.

Met

**Het u gemoed na boben ziet /
Wat al de Wardsche dingen niet.**

*'t Verstand geoeffend vhytelijk,
Zal worden van Geleerdheyd rijk,
Maar oeffend gy het niet ter deeg,
En laat het leggen luy en leeg,
Zo zal 't veruuylen en op 't lest,
Niet worden dan een zonden-nest.*

**Wanneer een Meester leerd om Wijs /
En 't Kind wel hoord zo word het Wijs /
Wanneer men in de Schoole tragt
Haar Wijsheyd die men hooge agt /
Zoo moet een Meester aan zijn hand /
Zijn Leere passen naar 't Verstand /
De Leerling moet ook aan zijn sp /
Zijn Ooren leenen staaks daer by:
Wel hooren en wel leeren / maakt /
Dat 't Kind aan ripe Wijsheyd raakt.**

Die in haer Jonge Jeugd bekwame Konsten leeren,
Dat zal haar Groene tijd en Grijsze Jaaren eeren,
Dat is de beste Schat, die t' Huys, en over al,
Haar tээр-geld, haar vermaak, haar steunzel we-
zen zal.

*Als 't ongeluk den Mensch maakt arm, beroyd en bloot,
Zo helpt de trouwe Konst haar Meester in den nood.*

Wend Jonge Jeugd, het oog van 's Waerelds ydel-
heden,

Die by den Mensch voor schoon geagt zijn: hie-
beneden.

Maar stierd, o domme Jeugd! daar U de Deugd
gebied;

Daar zijn geen dingen schoon, dan die men niet en
ziet.

O Jeugd wild tot de *Wieren* gaan /
Op dat u goey gebreke mag staan:
Zo wie niet spaard ter regter tijd:
Verliest syn Goed en honger lijd.

Al wat men naar verlies niet weder kan bekomen,
Diend naauw te zijn gespaard, en neerstig waar genomen,
Ziet al wat eeuwig duurd, word in der tijd gezogt,
De tijd de nutte Tijd, dient uyt te zijn gekogt.

De schaamt' omtrent de teere Jeugd /
Dat is een teeken van de Deugd /
Een Teeken van een zagten aard /
Die honderd goede dingen baard.

Wellust word gekogt met pijn,
En zal altoos schadelijk zijn.

Bedwing het rijcken Jong en teer /
Daar geen bedwang is / is geen eer.

Neem waar de midd'len u gezonden van den Heer,
God helpt die, die niet luy, hem zelven steld te weer.

Uw' oog moet mikken op het goed,
Uw' Oor maar voor de Deugd op doet,
De rest laat loopen, en uw Ziel,
Zal krygen 't geen haar wel beviel.

Een Jongman buigt hem neer / vernedert zijne
zinnen /
Wanneer de Wijshepd zelfs / hem onderwijft van
binnen /
Maar ledig van der Leer des Wijshepd / staat
hy hoog /
Verheft hem zelven stout / en pronkt maar wat
in 't oog.

Hoe

**Hoe Zalig Leeft en Sterft de Man,
Die hier wel Leeft, en sterven kan.**

**Een Depdig Mensch heeft groot gequel/
Wanneer het gaat zijn Naasten wel.**

Die zig laat eeraan doen, meer als 't hem betaamd,
Is wreed geweldig trots, of gek te zijn genaamd.

*Och! hoe is de Mensch verblind,
Die alleen zijn Vleesch bemind,
Die de zotte Wereld kiest,
En zijn weerde Ziel verliest.*

*Betrouwt geen Hypocrijt, of Vriend op valsche gronde,
Die anders is in 't Hert, en anders in den Monde,
Van vooren is hy wit, en bied u Vriendschap aan,
Van agteren is hy zwart, vol Haat en Nijt belaan.*

**Daar is geen Weg zoo kwaad /
Daar de Deugd niet door en gaat.**

*Hoe rold het los geluk; hoe gaan des Waerelds zaaken!
't Is Rook, 't is elkel Wind, al wat de Menschen maaken,
Haar voorspoed, Eer en Staat; haar hongst geagte goed,
Gaat schielijk op en neer, gelijk als Ebb' en Vloed.*

**In 't straffen Godt wel langzaam is /
Maar als hy straft: hy straft gewis.**

De Zegen Godts maakt Rijk, zijn Oogen voor ons
waaken,

Ey wild dan niet te zeer naar Aardsche Goederen
haaken,

Maar zoekt eerst Godes Rijk, en zijn Gerechtig-
heyd:

Kost, Kleederen, Drank en Huys, is u dan al
bereyd.

Die

*Die Leugen spreekt zoo voor als naar,
Word niet geloofd al spreekt hy waar.*

*Sie daar een Ambagt heeft geleerd /
Sie heeft ter nood waar hy op leerd /
Een Ambagt zo gering men doet /
Dat mist zyn eigen Meester woord.*

*Den Geest vergaat / 't Verstand verdozd /
Wanneer het niet ge-oeffend word.*

*En zegt niet alles wat gy weet,
Nog geloofd niet wat elk uytmeet,
Nog doet niet alles wat gy kond,
Nog lust niet al wat lust u Mond.*

*Wanneer de angst ons meest verbaast,
Dan is Godts hulp ons 't allernaast.*

*Een kwaad gemoed baard groote pijn /
Sie wel doet: blyd en vrolyk zyn.*

*Een Opand die daar kijft / en zal u niet verraden /
Al maakt hy veel gebaar / veel minder zal hy scha-*

*den /
Maar / die daar zwijgt / die zal u kanten on-*

*betwagt ;
En geben u een steek / eer gy het zyt verdagt.*

*Het leeren word niet in-gedrongen,
De lust moet wezen in den Jongen.*

*Zodanig als de Mensch heeft afgeleyd zyn Leden,
Zodanig zal de Mensch voor Godes Oordeel treden,
Zodanig als de Mensch daald neder in het Graf,
Zodanig rijst hy op, in vreugd of helsche straf.*

Wat

Wat fcherp is in de Mond, dat doet de Spyfe sma-
ken,
't Is Peper, Sout, Azijn, die goede Sauze maken;
Geeft Kinders zoete Koek, en Vrouwen nieuwe
Most,
Wat op de Tonge bijt is regte Mannen kost.

Die zogetoos hem verlaat / op bystand van zijn
Dynden /
Die zal hem in der nood deerlyk bedrogen vinden.

Witte Ravens vind men zelden,
Alzo zelden vind men trouw,
Maar die zijn hoop op Godt wil stelden,
Hadden daar van noyt berouw.

*Het Kind van booze Geest, verbeterd en veraard,
Na dat de Ouderen tugt, de Roe gebruykt of spaard.*

Ach! 't is een nietig ding / dat wy hier Schoonheyt
noemen /
Daar op de Waereld stof / daar van de Vrouwen
roemen.
Neemt weg een enkel Del / al wat daar onder leyd:
Is niet als vuple stank en regte vupleghed.

't Is alles wel als 't eynde is wel,
Want 't eynde maakt ook dikwils spel.

*Al slaapt de Waarheid voor een tijd;
Zy word gewekt tot Leugens spijt.*

Door de Mensch is 't ligt te Liegen /
Waar wie kan **SOETS** oog bedriegen?

Zo

Zo jonge Luyden wisten 't wel,
En Oude Luyden konden 't Spel;
Geen van hun beyden zouden oyt,
Zo lang zy leven zyn beroyt.

Wat is van 's Werelds bzeugd / de Jeugd is haast
verdweenen /

En met de snelle Jeugd / gaat ook de bzeugd daer
heen /

En als den korten Dag / ten eynde is gegaan /
Wat bzeugde wat verdziet? het is 'er mee gedaan.

*Een kwaljk opgetrokken Kind,
En is niet beter als een Rind,
De Kinders zijn, of hart of zagt,
Na dat zy worden opgebracht.*

En oordeelt niet, maar 't oordeel schort,
Op dat gy niet ge-oordeelt word,
Want met die maate die gy meet,
Zult gy daar na ook zyn besteed.

*Hy is van Scoft en Wyfheid niet /
Die altyd op het kinde lof.*

Den Key word van den Dyp allenghens wptge-
goeten /

Het Staal word door de Dugt / en metter tyd ver-
sleeten /

Al valt den Epken Boom niet supst den eersten
slag /

Hy breekt zyn steplen Krupn / op 't eynde van den
Dag.

*Eu doet geen Kosten wie gy zijt,
Meer als u Winst en Renten lijst.*

Gelijk als Mensch en Mensch verschillen in de
Leden,

Zo is ook Mensch en Mensch verscheyden in de
Zeden,

Gelijk als Mensch en Mensch verschillen in de
Spijs,

Zo heeft ook yder Mensch een onderscheyden
L. wijs.

**Een Bierigaard die spjakt / dat hy veel lieber wonne /
Een Topel Gouds als van Derstand een volle Corne /
Maar een Konst-lievend. Man agt meer in zyn
gemoed.**

**Een droppel Wijshepd / als een heele Zee vol
Goed.**

Tot 't stard wy al te zaam behooren,

De Dood die komt ons alle by,

Wy worden ongelijk gebooren,

Maar in gelijkheyd sterven wy.

**Eplaat / wat is den Mensch? een Wind / een
Wook / een Waassem /**

**Een Schaduw zonder Lijf / een Damp / een lichte
Wassem /**

**Een Mist / een schyde lught / een teer en nietig
Wat /**

Een hooft en Herten-pot / en ik en weet niet wat.

Al wat beginzel heeft ontfaan,

Dat moet eens tot het eynde gaan,

En wat 'er oyt gebooren was,

Het moet al sterven vroeg of ras.

Een

Een Vriend, moet om een Vriend, een oud gebrek
verlaten,
Een Vriend moet om een Vriend, zijn eygen we-
zen haten,
En worden als zijn Vriend, een Vriend moet
om een Vriend,
Vrywillig onderstaan ook dat hem niet en diend.

't Is een Wijf Mensch die kan zien /
Wat hy doen moet / of moet blien /
Maar nog Wijzer is de Man /
Die zijn fouten merken kan ;
Wdertwijst die zonder rijt /
Scheld zijns Naastens Misdaad kwijt.

*Wild gy reyzen door het Land,
Hebt Vyf dingen by der hand,
Hebt voor eerst een Ezels oor,
Dat is, past op u geboor,
Hebt het ooge van een Valk,
Dat is let op menig Schalk,
Hebt de Beenen van een Hert,
Ziet dat gy niet gevangen werd,
Hebt dan ook een Verkens-muyl,
Dat is gezeyd, ontziet gaen vuyl,
Hebt een Kemels-rug in druk,
Zo treft u niet 't ongeluk.*

*Sie met de Goeden omme gaet /
En agt ik noyt myn leuen kwaad /
En die met kwaden veel verstaet /
En heb' ik noyt voor goed ge-staet.*

Die 'n weelde zijn gewend:
En van Dzoefhepd nopt geschend:
Die 't geluk van alle kant:
Dalt gelijk als in de hand/
Dallen dikmaals onder voet:
Doo? haar al te gzoote Goed:
Di te hoog verheben Staat:
Doo? zijn zwaart' om leege gaat.

Een groote Kat / sy niet daar in /
Een groote Penne zonder Ginn' /
Een groote Stad sy weinig Lidy /
Een groote Heurt sy niet Voorzien /
Een groote Schuur sy weinig brand /
Een groote Kop sy kleyn Voorstand.

Eere die de Wijsheyd geeft,
Altijd bloeyd en altijd leeft,
Die Geleerd is en heyaast,
Die zijn Boek met Wijsheyd laaft,
Haat, nog loon, nog lange tijd,
Nooyt zijn Naam of Eer verslijt,
Een Geleerd Verstandig Man,
Na de Dood nog leven kan.

God en niemand meer te vrezen,
Wel doen, altijd vrolik wezen,
Eer aan doen zijn Ov'righeyd:
Leven vroom in stilligheyd,
Buyten dienst van Hof en Kerk,
Vlytig by zijn eygen Werk,
Goed ter nooddrift en geen meer
Zulk een leven ik bogeer.

TWAALF.

TWAALFDE TRAP.

Leerende alderhande Couleuren van Inkt te maaken, ook Goud en Silver uyt ter Penne te Schryven, met nog eenige aardige secreten der Penne.

NA hoor 't lest ende tot een toe-gift / indien gy **N** **H** Schryft met einigerhande Couleuren bereieren wilbet / ende geerne zoudet weteen hoe men alderhande zoorte van Inkt zoude konnen maaken / zo heb ik 't meestedel der Inkten en Couleuren (waer daer toe nodig) alhier geseld: Daar en boven op wat maniere gy met Goud en Silver zult mogen Schryben / ook mede de Temperatuere tot alle de Couleuren te maaken. Hier by heb ik ook nog eenige secreten der Penne geseld: alles tot **N** **H** Oeffeninge / gerp / lust / vermaak / ende profyt.

Om zeer goeden Zwarte Inkt te maaken.

NEmt ander half Pond Regen-water / ende doet daar in drie Onzen gebroken Salnoten / ende laat 't zo staan twee Dagen in de Sonne. Dan doet 'er nog twee Onzen Ongers Koper-rood by / klepn gestooten / ende roerd 't wel onder een met een Stok / ende stelt het wederom twee Dagen in de Sonne. Ten laatsien doet daar nog in een Once Gomme van Arabien die zeer klaar is ende klepn gestooten / met een once Banaat-appel-schellen indien gy die bekomen kondt. Dan laat 't een wepnig zieden met een zacht Dper / ende gietet klaar boven af / dat zult gy mogen bewaren in een Glas ofte Loden Vat, ende 't en zal zeer zwarten ende uptermaten goeden Inkt wezen.

Een ander maniere, om met der haast goede
Zwarte Inkt te maaken.

Gult nemen drie Pinten Wijn / een Vierendeel
van een Pond Salnoten in stukken gebroken /
laatze zieden in de voozsz. Wijn / altpd wel om-roe-
rende / tot dat een derden-deel van den Wijn in ge-
zoden is: Neemt het als dan van 't Depe ende nog
laauw zijnde / doet 'er een Vieren-deel ponds koper-
rood in / ende roerd het nog een wyle tijt wel / ende
laat het staan tot des anderen daags. Neemt dan
een ander Pot ofte kuycke / daar in op die Inkt
wilt laten / ende roerd hem eerst wel omme / ende
zigt hem dooz een Doek of Teems in een ander
Pot / ende doet 'er dan in vijf Onzen Gomme / en-
de op zal zeer goed en zwart zijn.

Om Rooden Vermilioenen Inkt te maaken.

Nemt Vermilioen / ende wjstet op eenen Steen
heel sijn / tot dat het geragtig word / met
schoon Water / ende dezelve gewezen zijnde / zult op
't zelve Vermilioen leggen in een stuk krepts / 't welk
op hol gemaakt zult hebben / daer zal de vogtighede
intzekken / ende droog zijnde / doet 't in een Doek-
ken: Als op nu uw Vermilioen bezigen wild / neemt
daar van zo veel op wild / mengtze met gepre-
reerd klaar Epe / of wit van een Ep / zo dik als
Bij / laatze in de Sonne droogen in een Glas / en-
de wel gedroogt zijnde / doet het in een Doekken /
ende wilstende rood schryben / mengt meest met Wa-
rer ende klaar Epe. Nota. Zo in uw Verwe eeni-
ge Blaughen / of Bobbelkens koomen / zo neemt
wat Materie opt uw Oren / of een Droppelken
Oste galle / of een wepuyg Wpzh / doet het in de
Verwe / op zullen in 't roeren verdwynen.

Een

Een goede maniere om Bresilie te bereyden.

Nemt een Mengelen goed klaat oud Bier / twee gemeene Roemetzoud Regen-water / een Roemer Wijn-azijn / doet daar in een half Pond Bresilie / drie Loet witten klaaten Wlupn / ende een Lood Gummi Tragacanti, zied het te zamen op de helfte / ende giet het als dan klaat af / ende behoud het reynelyk dat 'er geen Stof nog vuyligheyd in come / 't word hoe langer hoe schoonder.

Nog een maniere om heel schoon Rood Bresilie te maaken.

Nemt een Lood Bresilien-houd / kleyn gemalen omtrent zo veel Wlupn / ook gebrooken / in een half pintz Potken / ende daar op Regen-water gegoten / tot dat het hout bedekt is / laat het een Dagt weeten / doet 'er dan 's Morgens zo veel Wijn azijn toe / dat het Potken op drie vingeren byet bedekt zy / ziedet die te zamen / tot dat het vierde-deel ofte meer in gezoden is / gy zult het dikwyls onder het zieden om roeren / daar na zult gy 't zelven door een doek zeygen / in eenen schoonen Pot / slopt hem wel dicht / 't zal goede Inkt zyn.

Om schoone Blaauwe Inkt te maaken.

Nemt wel gezupberde Smalte / mengtze met Gom water / ende dat matig / dat het niet te dik en zy : ende om de proebe daar van te doen / zo maakt een Letter of twee met de Smalte / ende droog zynde legt er een schoon Papier op / wypt dat Papier 't welk op de Letter leyd stijf met 'er hand / blyft de Smalte aan 't Papier hangen / zo moet 'er meer Gomme in. Om wel met de boorz. Smalte te mogen schryben / zo moet men een slappe Lange Genepte

Penne hebben. Zo de smalte byynn word dooz te lange slaan / zo giet het Gom-water af / ende doet 'er klaar Water op / roerd het wel om / ende laatze zinken / ende giet als dan het Water daar van / tot datze weder schoon is / ende als gyzze wederom bezien wild giet 'er Gom-water op als vooren.

Om op drierhande maniere Geele Inkt te maken.

Nemt Opziment / ofte Antipigmentum, sijn geweben met klaar Epe getemperd / is schoone Geele Inkt.

Desgelijks Zaffraan met Eper-doorens gemengt / is goede Geele Inkt.

Item Zaffraan geweeckt in versche klaar Epe / een Etmaal lang / giet dat geel Epwater in een Pothen ofte Schulp / ende tempert daar wat bereyde Masticot in / 't is ook schoone Geele Inkt.

Om Groen te maken, daar men mede Schryven ende Verwen mag.

Nemt Spaans Groen / Litargerium en Gulkzilver / stampt het al te zaam met Kinder-pisse / daar na Schijft / Verst / of Schilderd 'er mede / ende gyzult een schoone Coleur zien ; als ofte het Enmerand Vertwe waar.

Een goede maniere om Goud te bereyden dat men daar mede Schryven kan.

Nemt opregt Salarmoniac, en zeer het Gom-water / dat moet men zo lang wryben tot dat het een wit Paphen wort / ende als dan zal men een Blad geslagen Goud t'effens nemen / ende dat daar wel onder wryben / tot dat het kleyn yz / en als dan zal men wederom een ander nemen : ende dat ook also geweben zijnde / wederom een ander / tot dat ook gyz des Gouds genoeg hebt. Nota : Dat het selve Goud

Goud wel een Nure gewezen moet worden / neemt
het als dan wel rijn op / ende doet het in een zupber
Glaze Schaale / met zeer klaar ende zupber Regen-
water : 't Zelve lauw maakende / roer 't als dan met
een zupber Beerken wel onder malkanderen ende laat
het staan zinken / giet het Water zoetelijck af / vuld het
wederom met schoon Water / ender oerd het omme ;
gp moet het Water zo dikwils af gieten / ende
wederom versch op gieten / tot dat alle bettigheyt
ende onzupberheyt wel of is : Ende als dan zuld 't
Goud zoethens met een schoon Penneel in de Schelpe
doen / ende verspreyden 't in de Schelpe / laat het als
dan droogen : als gp 't gebzuphen wild zuld gp klaar
ende dun Com-water nemen / ende gebzuphen 't zo
het A. V. belieft / maakende niet meer als gp van
nooden hebt.

Om het sijn Goud te breeken , dat men daar mede
Schilderd ofte Schrijft met Pen of Penceel.

Nemt geslagen Goud / ende vier Druppelen Wa-
ning / mengt 't al te zamen wel / ende doet het in
een Glaasken. Ende als gp 't te werke stellen wild
zo temperd het met Com-water / ende 't is gedaan.

Om met Silver uyt de Penne ofte Pen-
ceel te Schryven.

Wild gp nu silver bereyden / om daer mede uyt
den Penne / ofte uyt den Penceel te schryben /
zo handeld daar mede op dezelve wijze en maniere /
als hier oben van 't Goud gezeyd / exempt dat gp
in plaats van geslagen Goud bladen / zult moeten
nemen geslagen Silver bladen : de rest is alles ge-
lijck als met het Goud.

F 5

Om

Om verheven Letters van Goud en Silver
te maaken.

Nemt twee Bollen Loohs / maaktze wel schoon
ende stootze / ende pers 'er het Sap uyt zo stijf
als gp hond. Dan doet 'er in een luttel Inkt / dat het
zwart is / ofte een wepnig Zaffraan zonder Inkt /
ende schryft daer mede grootagtige Letters / ofte
andere / en laatze droogen. Daar na zo ober-trekze
nog eens / om zo dik te maaken als gp die begeert /
ende laatze droogen. Als gp u Goud daar op leggen
wild / zo maaktze warm met uwen Nassem / ende
legget daar op uwe Goud-blad / dan bedekt 't ter stonde
met Catoen ende wybet / zo zal der afgaan dat niet
gebat heeft. Zo doende zal u Werk verguld blyven
en verheven / 't welk zal lustig wezen om te zien.

Om te Schryven dat men niet kan lezen als by Nagt.

Mengt Brandewijn en gestooten Glimhout te za-
men / 't welk 's Nagts glimt / ende schryft
daar mede op droog Papier / zo zal men 't niet kon-
nen lezen als in der Nagt by donker.

Om Letters te Schryven die niet lezelyk
zyn, dan tegen het Vyer.

Nemt Salarmoniac, stootet wel klepne / ende sol-
veerd het in 't Water / dan schryft daer mede wat
u belieft op schoon Papier / ende latet droogen.
Als gp het lezen wild / houd 't Papier tegen 't Vyer /
ende gp zult 't wel lezen. Ofte neemt Limoen-zap /
ofte van Wjupn / wat gp daar mede schryft / en
is niet lezelyk dan tegen 't Vyer.

Om Letters en Inkt-vlakken uyt te doen, op 't Papier.

Nemt Salpeter ende Ongers Koper-rood / van
elk een Pond / Distileerd het te zamen. Dan
neemt

neemt een Spongie / ende maakt die nat in dit Wa-
ter / ende wyfst daar mede de Letters / zo sullen zy
terstond uyt gaan. Oste anders neemt Poeder van
wit been ende plepstert twee Oncen / wyfvet wel
kleyen / ende mengtze te zamen / ende tempertze dan
met een Doper van een Ep / ende besyght daar me-
de u Letters / en laatze alzo droogen. Dit gedaen
zynde / schraapt het of met een Penne-mes / zo zal
't Papier wit blijven.

Een water dat de Letter terstond eetet van 't Papier.

Neeemt een Pond Ongers Koper-rood / drie
Pond Salpeters / vier Oncen Vermilioen / ende
vijf Pond Alupn / Boomsche Souli / staet dat te
zamen tot Pulver / ende Distileert het in een Glase
Wat met zagt Doper / zo zullen 'er af Distilleren
twee Waters / het een Wis ende het ander Groen :
is 't dat gij neemt een luttel van het eerste / legget op
een beschreven Blad Papiers / wyfvende voorzigt met
een scherpen grove Doek op de Letters / zo zullen
terstond af gaan van het Papier / ende 't zal zo wit
wezen als of 'er noyt Inkt opgetweest en hadde. Ten
tweeden is 't dat gij 't voorzede Water warm
maakt / en ober dien damp houd een beschreven
Blad Papier / het zal terstond zyn als of het ober
tien Jaaren te vooren geschreven waer.

Om een Poeder te maaken, daar men de Inkt vlak-
ken die op 't Papier gevallen zyn, of ook de Ge-
schreven Letteren, kan uyt het Papier doen.

Neeemt wel gewaschen Ceruse / tempertze met
Amandel-melk / en laatze droogen dan zult gijze
weder wyfben / ende laatze droogen als boven / ende
dat tot zeven repzen. Ende bewaard dit aldustot Poe-
der

der gebzagt. Ende als g' t gebzupken wild / om de
 Blakken ende het Geschift mede upt te doen / neemt
 een kleyn Doekghen in schoon water nat gemaakt /
 wzingt het water upt / ende sprejdet op de plaatze
 daar g' t gebzupken wild / laat 't daar een luttel
 tpdg op leggen / tot dat 't Papier ende Inkt wel
 bogtig daar af gewozden zp; daar na neemt 'er die
 Doekghen wederom af / ende op de blakken of
 Letter dien g' upt doen wild / doet een wepnig
 van 't boozzende Cerus-poeder / ende laat 't also een
 gheelen Dag lang leggen. Des anderen daags
 neemt eenen droogen schoonen Doek / ende wyfst
 'er mede op 't boozzende Poeder / het Papier zal der
 wit af blyven om daar op te mogen schryven als te
 vooren / ende beter ook / ende en is het in de eerste
 reyse 'er nog niet al upt / zo doet het noch eens /
 ende g' zult 'er geen gebzek aan vinden.

Om Temperatuyr of Gom-water te maken, om
 verschejde Verwen mede te Temperen.

Neast een Loot Arabische Gom / ende sinternt
 een halve groote Root Gommi Traganti, doet
 dit in een zupber Potken of Kopken / giet daar schoon
 Regen water ober / twee vingeren hjeet hoog / laat
 het also toe gedeht staan vier dagen lang / dat het
 doozweekt word / daar na neemt een zupber Stokg-
 hen ende roert 't wel onder malkanderen / zet het dan
 op eenen kleynen gloeb; laat het warm worden / maar
 niet zieden / gestadig om roerende om de klonten te
 doen bzekken ende versmelten / zgg 't dan dooz eenen
 Linnen doek / daar na gieter weder zo veel schoon
 Water ober / tot dat het zo dik zp als Boom-olje /
 doet het dan in een Glase Flesse / wel toe-gestopt
 om u temperatuyr te bewaaren booz stof en vuplig-
 hepd / maar g' moet 't alle Dagen met een Stokghen
 wel

wel om roeren tot dat de dikke vergaan ende versmol-
 ten is / want de Gomme Traganti, dypst lange
 boven / al cerze geheel versmolten en veranderd is :
 Indien gp nu bevind datze weder te dik ende te klebe-
 rig is / zo gieter wedet klaar Water ober als booren.
 Deze Temperatuure word dooz oudhepd klaar / ende
 de Tragant, zinkt na de grond / zo datze hoe ouder
 hoe beter is / gieter dan een wepnig Roose water in /
 om een goede reuk te behouden. Met dit Tempera-
 tuur-water behoud gp de Dertwen ligt ende schoon /
 want de Arabische-Gom alleen / maakt de Coleuren
 donker ende dzoebig. Tempereerd dan hier mede u-
 we Dertwen / ende als zp u verdzogen zo beboogtigtze
 weder met een schoon Water : zp zouden anders dooz
 de Tragant, al te leenig worden : Daz zo gp merkt
 dat u Inkt / of Dertwe met ter tyd te dun word / als
 dan gieter wedet van deze Temperatuure ober / zo
 behoud gp al u Geceleurden Inkten altpd schoon.

Korte Vragen voor de kleyne Kinde- ren door JACOBUS BORSTIUS.

Vrage Wie heeft u geschapen?

Antw. Godt. Gen 1: 1.

Vrage Hoe veel Goden syn der?

Antw. Een Godt. Deut. 6: 4.

Vrage Wie is die Godt?

Antw. De Vader / Zoon en Heylige Geest / een Goddigh Wezen en drie Personen. 1 Joh 5: 7.

Vrage Hoe heeft Godt den Mensch geschapen?

Antw. Na zyn Beeld goet en sprekt. Gen. 1: 2.

Vrage Wem is Godts Beeld?

Antw. Deregthgedt ende Heyligheyt. Eph. 4: 24.

Vrage Heeft den Mensch dat Beeld nog?

Antw. Nein / hy heeft het verlooren dooz de Zonde. 1 Ped. 2: 29.

Vrage Wat is Zonde?

Antw. Ongerechtighepd. 1 Joh. 3: 4.

Vrage Waar ept kend gp de Zonde?

Antw. Vlt de Wet Godts. Rom. 3: 20.

Vrage Wat is de Wet Godts?

Antw. Een regel van ons leuen. Gal 6: 16.

Vrage Wat eyscht de Wet Godts van ons?

Antw. Godt lief hebben, boven al / ende onse Naasten / als ons zelven. Matth. 22: 37 / 43.

Vraag **Wanneer** wy dat volkome-
 liph doen?
 Antw. **Wien** **Hyrenk.** 10 : 9.
 Vraag **Waarom** niet?
 Antw. **Om** dat wy **Verdozen**
 zyn. **Tit** 3 : 3.
 Vraag **Waar** komt die ver-
 dozenheyt?
 Antw. **Van** **Adam** **Rom** 5 : 12.
 Vraag **Wat** heeft **Adam** gedaan?
 Antw. **Van** den **Verboden** **Boom**
 gegeten.
 Vraag **Hoe** heet die **Boom**?
 Antw. **De** **Boom** **des** **Kennisse** **van**
Goed **en** **kwad.** **Gen** 2 : 9.
 Vraag **Waarom** was dat **Zonde**?
 Antw. **Om** dat **Godt** het verbo-
 den had **Gen.** 2 : 16/17
 Vraag **Waar** bleef **Adam** doe?
 Antw. **De** **Engel** **met** **een** **Zwaard**
 jaagde hem op het **paradijs.**
Gen. 3 : 24.
 Vraag **Welke** is de **Straffe** **van**
 de **Zonde**?
 Antw. **Dood** **en** **Vel.** 2 **Thess** 1 : 9
 Vraag **Wie** heeft de **Vel** **gemaakt**?
 Antw. **Godt** **de** **Heere.**
 Vraag **Dooz** **wien**?
 Antw. **Dooz** **de** **kwade** **kinde-**
ren **alle** **Sodtlooze** **Menschen.**
Matth. 23 : 41.
 Vraag **Wat** zyn **kwade** **kinderen**?
 Antw. **Die** **haer** **Oulers** / **ende**
Meesters **onghehoorzaam** **zyn** /
ende **Godts** **Rebotten** **berogten.**
 Vraag **Wat** **zys** **lepenze** **in** **de** **helle**?
 Antw. **Zy** **zanden** **in** **het** **Con-**
wige **Dnr.** **Matth.** 9 : 48
 Vraag **Wilt** **gy** **daer** **zyn**?
 Antw. **Neen** / **ik** **want** **gerne** **in**
den **Hemel**
 Vraag **Wie** **zal** **daer** **komen**?
 Antw. **Alle** **gode** **kinderen** **en** **Ge-**
loofige **Menschen.** **Joh.** 5 : 29.
 Vraag **Waar** **hynge** **daer**?
 Antw. **Zy** **Zingen** / **Wepig** / **Wep-**
lig / **Wepig** **is** **de** **WEESE**
der **Wepsthaeren.** **Opnd.** 4 : 8
 Vraag **Wie** **zal** **ons** **daer** **hynge**?
 Antw. **Onze** **Zaligmaaker**?
 Vraag **Wie** **is** **ons** **Zaligmaaker**?
 Antw. **Jesus** **Christus** **Matth** 1 : 21.
 Vraag **Woban** **Verfoon** **is** **hy**?
 Antw. **Godt** **en** **Mensch.** **1 Tim.** 2 : 5,

Vraag **Is** **hy** **Godt** **han** **en** **Wich** **heyt**?
 Antw. **Ja** **hy** **is** **Godt** **van** **een** **Wig-**
heyt **der** **WEESE** **was.** **Joh.** 1 : 1.
 Vraag **Wannert** **is** **hy** **Mensch**
gewozen?
 Antw. **In** **de** **Wolp** **des** **Op** **ys.**
Gal. 4 : 4
 Vraag **Wyt** **wien** **is** **hy** **gebooren**?
 Antw. **Wyt** **de** **Magt** **Maria.**
Luc. 2 : 7.
 Vraag **Dooz** **wiens** **hragt** **is** **dat**
geschied?
 Antw. **Dooz** **de** **hragt** **des** **Wep-**
gen **Geest.** **Luc.** 1 : 35.
 Vraag **Waar** **mede** **maakt** **hy** **ons**
Zalig?
 Antw. **Met** **zyn** **lyden** **ende**
sterven. 1 **Petr.** 3 : 18.
 Vraag **Onder** **wat** **Rigter** **heeft**
hy **geleden**?
 Antw. **Onder** **Pontius** **Pilatys**
Joh. 19 : 15
 Vraag **Wat** **dooh** **is** **hy** **gestozen**?
 Antw. **De** **dooh** **des** **spijfles.**
Phil 2 : 8.
 Vraag **Dooz** **wien** **is** **hy** **gestozen**?
 Antw. **Dooz** **zyn** **Wolk.** **Matth.** 1 : 22.
 Vraag **Wie** **is** **zyn** **Wolk**?
 Antw. **Alle** **Geboofige.** **Joh.** 3 : 26.
 Vraag **Wat** **is** **gehooren**?
 Antw. **Met** **zyn** **heer** **op** **Godt**
betzontwen. **Wch.** 11 : 1.
 Vraag **Is** **het** **genoeg** **dat** **men**
zegt **ik** **geloof**?
 Antw. **Neen** / **men** **mott** **hem** **be-**
heeren **Matth.** 7 : 21.
 Vraag **Wat** **is** **brheeren**?
 Antw. **Zyn** **leben** **te** **deteren.**
Matth. 3 : 8
 Vraag **Waar** **in** **bestaat** **de** **beteringel**?
 Antw. **In** **het** **kwad** **te** **laten** **wen**
het **goed** **te** **doen** **Jes.** 1 : 17.
 Vraag **Waar** **op** **den** **Hemel** **daer**
mede **verbliefen**?
 Antw. **Neen** / **Christus** **heeft** **ze** **dooz**
ons **verhien.** **Luc.** 17 : 20.
 Vraag **Waar** **dooz** **woyd** **het** **Ge-**
loof **versterckt**?
 Antw. **Dooz** **de** **Sacramenten**
 Vraag **Wat** **is** **ern** **Sacrament**?
 Antw. **Gen** **Lehen** **en** **Regel** **van**
Godts **genade.** **Rom.** 4 : 1.
 Vraag **Hoe** **veel** **Sacramenten** **zyn**
er?

Antw.

Antw. Twee den Heiligen Doop
 en het Hepligen Wondmaal
 1 Coz. 12: 13.

Vrage Wat beduydet den Doop?

Antw. De af-wasschinge der Zon-
 de Hand. 2: 16.

Vrage Kan het yptterlijk Water
 de Zonden af wasschen?

Antw. Neen/ Christus Bloed reynigt
 ons van alle Zonden. 1 Joh. 1: 7.

Vrage Waerom moet men de
 Kinderkens Doopen?

Antw. Om datze in Godts Ver-
 bond sijn. Hand 2: 29

Vrage Wat beduyt het Bzood in
 't Wondmaal?

Antw. Christus Lichaam. Matt. 26: 26.

Vrage. Waerom wordt dat Bzood
 gezocht?

Antw. Om dat Christus Lichaam aan
 het Bzood gezocht is. 1 Coz. 11: 24

Vrage Wat beduyt de Wijn?

Antw. Zijn Bloed. Matt. 26: 27.

Vrage. Wie heeft dat Ja-gesteld?

Antw. Christus des op Kerken
 vande. 1 Coz. 11: 23.

Vrage Dooz wien?

Antw. Dooz de Gelooft / die
 haar zelden bezochten

Vrage Waer toe heeft hy dat
 Ja-gesteld?

Antw. Tot sijn gedagtenis. Luc.
 22: 19.

Vrage Wat moet men daar by
 gedunken?

Antw. Christus Lijden en Ster-
 ven 1 Coz 11: 26.

Vrage Is Christus Lichaam van
 niet in 't Bzood?

Antw. Neen: het is in den Hemel /
 en zal daar blyven tot de Jong-
 sten Dag. Hand 2: 21.

Vrage Wat zal hy van komen doen?

Antw. Bezdeelen de Levedige
 en de Dooden. 1 Tim. 5: 1.

Vrage Wis moet men van het
 Wondmaal afhouden?

Antw. De anbekeerde Menschen:
 die van de Waarheyt af-wa-
 len 1 Coz. 5: 11.

Vrage Waer dooz moet men die
 af houden?

Antw. Dooz de Sleutelen / des
 Hemelsrijcks

Vrage Welk sijn die Sleutelen?

Antw. De verbondinge des Woor-
 ds en der Kerckelike tugt. Matth.
 16: 19

Vrage Wat sijn wy schuldig dooz
 onze Verlofsinge?

Antw. Dankbaarheyt aan Godt.

Psalm 50: 14

Vrage Waer in bestaat onze
 Dankbaarheyt?

Antw. In de bekeeringe. Ps. 50: 23.

Vrage Kan de Menschen hem
 zelven bekeren?

Antw. Neen / Godt geeft de be-
 keeringe ten Leven. Hand. 11:
 18

Vrage Waer dooz werkt hy die?

Antw. Dooz sijn Woorde en Geest.
 Jes. 59: 21.

Vrage Welk sijn de Dugten van
 de bekeeringe?

Antw. Goede Werken. Tit 2: 8.

Vrage Wat sijn Goede Werken?

Antw. Daden die Godt behagen.

Vrage Wat behaagt Godt?

Antw. Dat gedaen wordt opt waer-
 en Geloof / tot Godts ere
 en na sijn Wet. Heb. 11: 6.

Vrage Welke is het dooznaamste
 Goede Werk?

Antw. Het Gebed.

Vrage Wie moet men aanbid-
 den?

Antw. Godt alleen. Matth 4: 10.

Vrage Waerom moet men de
 Hepligen niet aanbid-
 den?

Antw. Om dat haar die ere niet
 toe en komt. Spens 19: 10.

Vrage Hoe moeten wy Bidden?

Antw. Onze Vader die in de He-
 melen sijn / enz. Matth. 6: 5.

Korte Vragen genomen uyt het Nieuwe Testament.

Vrage Waar werd de Heere
 Jhesus Geboren?

Antw. Te Bethlehém / Luc. 2: 4 / 5 / 6.

Vrage Waerom heet hy van Je-
 sus van Nazareth?

Antw.

Antw. Om dat hy daar is op
gehoord Matth 2: 23

Vrage Op wat tyd is hy geboor-
ten?

Antw. In de dagen Herodes
Matth 2

Vrage Hoe wist Herodes dat?

Antw. De wijzen upt 't Costen
kwamen het zeggen Matth. 2: 1/2.

Vrage Waar upt wisten sy dat?

Antw. Zij hadden zyn Steere ge-
zien Matth. 2: 3

Vrage Wat bede Herodes de?

Antw. Op het alle 't hinderen te
Bethlehem doodden Matth. 2:
16

Vrage Doodden hy de Keere
Christum ook?

Antw. Neen / die was gebligt
in Egypten / Matth. 2: 14.

Vrage Hoe oud was hy des hy
begon te Prediken?

Antw. Dertig Jaaren / Luc. 3:
23.

Vrage Hoe veel Apostelen had hy?

Antw. Twaalf / Matth 10: 1.

Vrage Wat Mirakelen bede hy?

Antw. Hy maakte de Zieks ge-
zond en de Doode lebendig /
Matth 11: 5

Vrage Daarom voer de Rijk
aan in de Hell?

Antw. Om dat hy Lazarus niet
en wilde geben de kintwielkens
die van zyne Tafel vlieten. Luc.
26: 21 / 29.

Vrage Waar voer Lazarus?

Antw. De Engelsen droegen hem
in Abrahams Schoot / Luc 16:
22.

Vrage Waar is dat?

Antw. In de Hemel / Matth
8: 2.

Vrage Wat zeyd Christus van de
hinderen?

Antw. Laat de hinderkens tot
my komen / want het Konink-
rijk der Hemelen komt haer
voet. Matth. 23: 14.

Vrage Wat zeyd Panlas van de
Gierigheyt?

Antw. Gierigheyt is Afgoderps /
en een Woetel van alle kwaad /
Col. 3: 5. 1 Tim. 6: 8.

Vrage Waar mede moeten wy
dan te vreden zyn?

Antw. Met Kost en Kleederen /
1 Tim 6: 1.

Vrage Waarom dat?

Antw. Om dat wy niet in de
Wereld gebzagt hebben en wy
zullen daar ook niet upt dza-
gen. 1 Tim 6. 7.

Vrage Wat zeyd hy van de Dron-
kaardt?

Antw. Datze geen deel hebben in
't Rijk Gods. 1 Cor. 6: 10.

Vrage Wat zeyd Petrus van de
Gobredigte?

Antw. Godt wederstaat de Ho-
beerdige / maar de Aderigen
geeft hy genaden / 1 Petri 5: 5.

Vrage Waar dooz word de Dru-
vel herdrichen?

Antw. Dooz een vast Geloofe /
1 Petri 5: 8 / 9.

Vrage Wat zeyd Joannes van de
Wereld?

Antw. Hinderkens hebt de We-
reld niet lief / 1 Joh. 2: 15.

Vrage Waar moet men meest ont-
ergheden?

Antw. Om de Juffze die niet
vergaat / Joh. 6: 27.

Vrage Wat moet men allermeest
soeken?

Antw. Het Koninkrijke Godts.
Matth 6: 33.

Vrage Wien moet men meest
vrezen?

Antw. Hem / die Lijf en Ziele
kan verberke in de Helle /
Matth 10: 28.

Vrage Waar ober moeten wy
meest verblijd zyn?

Antw. Dat onse Naamen ge-
schreuen zyn in de Hemel. Luc.
10: 20.

E Y N D E.

